

România literară

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Fundația România literară
Director general
Nicolae Manolescu

29 noiembrie–5 decembrie 1995
(Anul XXVIII)

47

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

INEDIT

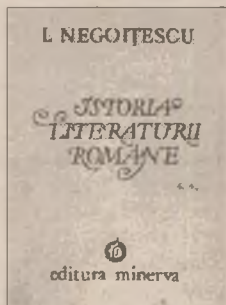

CORNELIU COPOSU despre condiția intelectualului

(pag. 3)

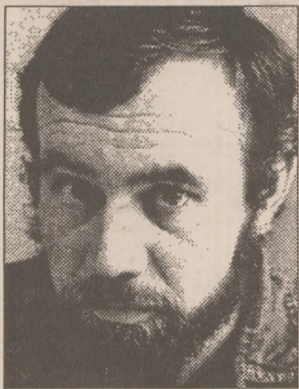
Istorie și ideologie

(pag. 8-9)

Cronici literare la cărți de Valeriu Cristea și Andrei Cornea

(pag. 4-5)

Suprasubul de Alexandru Dohi

(pag. 6)

Ingeborg BACHMANN:

Mersul Undinei

(pag. 14)

Cine l-a omorât pe Poe?

(pag. 15)

Vremea bancnotelor mari

(pag. 2)

Călători străini în România

DIN SECOLUL trecut, îndeosebi, ne-au rămas relatări despre România (pe atunci, Principatele Române) datorate unor călători străini. Multe dintre ele sînt considerate astăzi documente prețioase pentru imaginea pe care țara noastră o oferea vizitatorilor. Unele au și valoare literară, ca de exemplu portretul făcut de către scriitorul și omul politic francez Saint-Marc Girardin bătrînului Costache Conachi.

Ne-a vizitat de curînd Mario Vargas Llosa, cunoscutul romancier și om politic peruvian, candidat la președinția țării sale cu cinci ani în urmă. Dl. Llosa a fost invitat de Editura Universal Dalsi, care l-a și tipărit *Peștele în apă*, o carte autobiografică în care se împletesc amintiri din copilărie și amintiri din campania electorală. Într-un articol publicat ulterior în ziarul spaniol *El País*, vizitatorul își face cunoscute impresiile despre România și despre românii pe care l-a întîlnit. E vorba de scriitori, dar și de dl. Iliescu. Era normal ca dl. Llosa să fie sensibil la aspecte culturale și politice. Peste o sută de ani, impresiile romancierului și politicianului vor fi citate așa cum le cităm noi astăzi pe cele ale lui Saint-Marc Girardin. Dar se cuvine să le citim cu atenție încă de pe acum, pentru a ne da seama cum sîntem văzuți de un străin inteligent și, în definitiv, lipsit de orice *parti-pris*.

Nu cred că e cazul să încercăm a ne „apăra” imaginea, polemizînd cu dl. Llosa, chiar dacă unele dintre întrebările d-sale ar putea primi un răspuns. Din păcate, nu au primit un răspuns onest și temeinic atunci cînd autorul *Mătușei Julia*... se afla printre noi. Iată chiar un prim lucru neplăcut. Rezultă foarte clar din însemnările dlui Llosa că destule din explicațiile care i s-au oferit au fost „neverosimile și absurde”, dîndu-i senzația că se mișcă „într-o lume de pură ficțiune”. Exemplul cel mai bun se referă la dificultatea dlui Llosa de a înțelege de ce aceeași majoritate a românilor care condamnă comunismul ceaușist l-a ales ca președinte pe un fost comunist. Cum alegerile au fost libere și corecte („n-am auzit pe nimeni spunînd că a existat fraudă electorală”) iar dl. Iliescu

n-are mai multă charismă decît dl. Constantinescu, îl rămîne oaspetelui să conchidă că de vină este opoziția, slabă și divizată. Dacă lucrurile stau așa ori altfel e tîrziu a-l mai comunica dlui Llosa. Poate, cu alt prilej, evocînd și situația din Ungaria, Bulgaria sau Polonia.

Aprecierile sînt de obicei exacte și subtile. „Inginerul Ion Iliescu seamănă leit cu poetul dominican Joachim Balaguer. Ambii au știut să se facă utili fără a părea periculoși dictatorilor pe care i-au slujit, Nicolae Ceaușescu și respectiv generalul Trujillo și, apoi, să se îndepărteze suficient de acesta, fără a risca vreo pedeapsă sau vreo neplăcere pentru ca, mai tîrziu, o dată cu instaurarea democrației, să se poată lăuda că tot timpul, în secret, au fost de fapt democrați. Și ambii au continuat să prospere în democrații, cînd țările lor, cufundate în haos și lipsă de experiență civică din pricina dictaturii, au avut nevoie de conducători abili, capabili să impună ordine și direcție unor societăți în derlivă. Ambii sînt probe vii că anumite regimuri mor mult mai tîrziu decît tiranii care le-au condus.”

Foarte gravă mi s-a părut, în sfîrșit, mirarea dlui Llosa (care este un ateu declarat) că o anumită religiozitate superficială pare să fie la modă în România postcomunistă, cît constatarea d-sale cu privire la înclinația intelectualilor români pe care l-a întîlnit către discriminarea rasială și lipsa de gust care-l fac să nu remarce oroarea Casei Poporului și a vilelor construite pentru Ceaușescu și care azi înghit nesățios banii contribuabilului. „Amabilul funcționar care ne-a arătat-o (e vorba de villa de la Olănești – N.M.) a crezut că glumesc cînd i-am spus că, după părerea mea, casa ar trebui dinamitată imediat, cu tot ce are înăuntru, iar pe locul rămas să se sădească arbori.”

Am simțit că-mi crapă obrazul de rușine citind ce spune dl. Llosa despre ușurința cu care unii intelectuali români de azi îl socot pe țigani vinovați de starea țării, în timp ce admiră prostește urbanistica grandomană și kitsch a epocii trecute.

CONTRAFORT

de Mircea
Mihăilescu

Vremea bancnotelor mari

NU ȘTIU dacă ați observat, dar viața publică a României are ceva din mersul plin de hurducături al postalionului pe-un drum nepietruit (nici o aluzie la starea jalnică a șoselelor naționale!). În funcție de neregularitățile și asperitățile parcursului, ea își modifică altitudinea și chiar direcția. Trosniturile, bufniturile, gemetele, scârțâiturile, frecuşurile, vaierele, bîrîiturile, bodogănelile, izbiturile, pîrîiturile, pocnetele se succed după o logică știută numai de bizarul corp social. Reflexul *campaniilor* din anii comunismului, obișnuința de a trăi numai între un hei-rup și altul ne-au modificat profund ritmul existențial.

Dacă aceste hei-rupuri ar avea oarecare consistență și durată, poate nici n-ar fi o tragedie. Din păcate, chiar și enervările, chiar și suflecările mîneșilor sînt la noi derizorii. Cine mai vorbește astăzi de corupție? Cine-și mai aduce aminte cît de cocoși se făcuseră domnii Văcăroiu și Năstase, în urmă cu vreun an, cînd ai fi jurat că nu va rămîne nici picior de corupt pe delicatul plai mioritic? Cînd colo, ce să vezi: nu e zi de la Dumnezeu în care să nu-i descoperi pe unul sau altul amestecat în cele mai necurate (și incredibile) afaceri. Nu e nici o mirare că au lăsat-o mai moale cu demascarea acestui flagel de școală nouă.

Heirupistă e și pretenția guvernanților că românii o duc din ce în ce mai bine. Gluma s-a îngroșat rău de tot, dacă însuși Mugur Isărescu a fost scos de la naftalină și adus la televizor pentru a ne îmbrobodi cu niște minciuni de ție mai mare dragul. Adică, prăbușirea dramatică a nivelului de trai se datorează, pentru atotștiutorul finanțist, faptului că importăm mai mult decît exportăm. E posibil să existe un șimbure de adevăr în această declarație inspirată de isprăvile lui Pinocchio. Numai că ar trebui să găsim și originile adevărate ale situației.

Desigur, prin ruperea Tratatului de la Varșovia, România a pierdut o bună piață externă. Or, ceea ce înghițeau, de voie, de nevoie, polonezii, cehii, rușii sau ungurii pînă în 1989 nu mai înghiț astăzi. La aceleași prețuri, fostele membre CAER pot obține din Occident mărfuri de-o calitate infinit superioară. Obsedați să înșface cît mai bine puterea, ilieștienii au creat în jurul țării un cerc de foc. Toți vecinii sînt dușmanii noștri, toți vor să ne înghită. Bulgarii ne iradiază pe la Koslodui, ungurii fură calul de sub statuia lui Matei Corvin, moldovenii nu vor să ne dea înapoi limba maternă. (Numai cu tătucii de la Kremlin nu avem nimic: nu ei ne-au luat tezaurul, și, chiar de s-or fi rătăcit niscăiva tone de aur prin filele pactului Ribbentrop-Molotov, ni l-au trimis în schimb pe Ion Iliescu! Cinstit tîrg!).

Continuînd, cu sporită furie, politica de izolare ermetică a țării, oamenii președintelui au ajuns să-și fure propria căciulă (brumărie). După cinci ani de sfărîșii alternate cu ciomăgeli, ei stăpînesc, în fine, totul, pînă la ultimul milimetru. Dar ce folos? Ura populară crește vertiginos, prestigiul internațional, în ciuda unor vizite insistente și costisitoare, e egal cu zero. A venit iarna, iar oamenii încep să moară de foame. Pe unde vor scoate cămașa? Sigur, importăm prea mult, pentru că numai la importuri se primesc comisioane. La export, se dau! Și atunci,

lingușitorii ilieșcieni nu exportă! Clica de la putere și-a făcut, de-acum, plinul, așa că, după ei, potopul!

Deci, vecinii nici nu vor să audă de mărfurile noastre, pe care probabil le consideră la fel de ciumate ca pe oamenii de la guvernare, iar Occidentul nu se prea arată entuziasmat de tehnica noastră de vîrf, rămasă la nivelul ciocanului și al secerii. Disprețuiți în exterior și total bezmetici în interior, ne prăbușim cu zîmbetul prezidențial adînc impregnat pe retine. Iluzia și deșertăciunea au făcut din noi o populație descumpănită, incapabilă să se mai mobilizeze și să se scuture de lipitorile și escrocii care distrug cu cinism măduva spinării națiunii. Aici ne-a adus iresponsabila politică a lui Ion Iliescu. Mai întîi crunt aservită intereselor unui imperiu nu numai mort, dar și intrat în putrefacție, el a făcut din România o țară în care n-au încredere nici foștii aliați, dar nici rușii. În timp ce Vaclav Havel a reușit să înscrie coroana cehească printre monedele convertibile, Ion Iliescu desființează pădurile țării pentru a tipări bancnote din ce în ce mai mari, pe care se lăfăie domnitori din ce în ce mai mici. Și pe cînd la Praga se calcă pe picioare, unii pe alții, zecile de mii de americani dispuși să-și lase economiile în magazinele splendidului oraș al lui Kafka, Ion Iliescu și suita se bulucesc spre America - cu economiile noastre. Nu ne-ar mira ca, într-un acces de grandomanie, președintele să motiveze convertibilitatea coroanei cehești prin infuzia de capital dîmbovițean!

Dacă așa-numita campanie anticorupție a fost un simplu foc de paie, nu același lucru s-ar spune despre campaniile duse de foștii aliați ai lui Ion Iliescu. Nici un ziar din România nu are insistența și concentrarea de care dau dovadă foile lui Păunescu și Vadim. Iar dacă iluștrii noștri politicieni își închipuie că lăturile pe care le varsă ei săptămînal în stînga și în dreapta n-au nici un efect, se înșală. E destul să arunci privirea pe ultimul sondaj IMAS pentru a ție se face părul măciucă. Deși infractor dovedit, deși prins cu minciuna la fiecare pas, deși de-un cinism inimaginabil, deși excele sale rasiste au atins paroxismul (vezi exploziile de ură împotriva țiganilor, semnată cu străveziul pseudonim Alcibiade), Vadim Tudor urcă, încet dar constant, în preferințele alegătorilor.

Există vreo logică în toate acestea? Există. E vorba de infantilizarea unei mari părți a populației românești. Protejați, de cînd se știu, de un stat paternalist, incapabili să-și ia soarta în propriile mîini, românii sînt gata să se arunce în brațele celui care, cîntînd asemenea sirenelor, îi îmbată cu apă rece. Nu are importanță că promisiunile lui Vadim nu valorează doi bani și că le va călca la prima ocazie - așa cum s-a lepădat și de Ceaușescu, și de Iliescu, după ce le jurase de mii de ori credință. Important e că populația aceasta derutată mai are în față o himeră și senzația că va fi protejată pînă în ziua de apoi. Or, singurul lucru cu care se poate lăuda pînă acum Vadim Tudor e o cantină a săracilor. Dacă acesta e nivelul maxim de aspirație al românilor fascinați de prosperitatea promisă de butiman, nu ne mai rămîne decît să le urăm "Poftă bună!"

POST-RESTANT

de Constanța
Buzea

ACEL prieten bun, poetul foarte talentat, după buna dv. părere, student și el, și care, era în normalul frustrant al lucrurilor să nu fi avut anul trecut, și poate niciodată, milionul necesar tipării volumului său de debut, sigur că poate veni, dacă dorește, la redacție, cu poezii. Premiul național pentru proză fantastică, obținut la festivalul-concurs SERGA (Slatina) 1995, îl recomandă suficient pentru a-l aștepta cu tot interesul. Faptul că el este timid nu are importanță. Textele lui să nu fie timide! (Robert David) □ De o vreme/ mi-aș recunoaște vecinii/ numai văzându-le pantofii/ bolnavi./ A ieșit la pensie/ Nea Gică/ cizmarul cartierului,/ a ieșit la pensie luna trecută/ și-a doua zi a murit. (Nea Gică); L-am întîlnit într-o seară/ pentru tine nu mai pot face nimic/ e prea târziu acum, îmi zise/ îl priveam drept în ochi/ prea târziu acum/ îl priveam drept în ochi/ prea târziu/ îl priveam în ochi/ n-avea gură deloc. (În fața mea stătea); Am văzut o ușă deschisă/ și am intrat rîzînd de/ propriu-mi destin./ Pe antice scări coborînd/ am ajuns în rai. (Viziune). Am reprodus aceste trei scurte poeme, și le-aș fi alăturat, dacă spațiul mi-ar fi permis, și pe cel, ceva mai lung, intitulat *Fiecare*, nu pentru că, în contextul din care le-am extras, acestea ar fi cele mai bune. Toate sunt importante și toate vă arată, în transparență, edificiul interior puternic spiritualizat. Preferința mea a tras către cele cu povești mai caldă, gustându-le însă și pe cele în care a lucrat asceza aforistică. (Septimiu Dan, Cluj) □ După grafia, aș zice, înconfundabilă, (îmi rezerv, totuși, o prudență de zece la sută, îndoiindu-mă și totodată cerînd scuze, dacă mă înșel) aș putea jura că dv. sunteți cel care ani de zile ați trimis, folosindu-vă de adresa revistei noastre, emoționante epistole domnilor Eminescu, Sadoveanu, Creangă, Caragiale ș.a.m.d., epistole pe care, recunosc, n-am fost niciodată îndestul de pricepuți ca să le facem să le ajungă andrisanților. Este drept că nu ne-am dus cu ele la Bellu, să le așezăm pios lângă cruce, pe pămînt. Dar iată că reveniți acum, după o oareșicare pauză, cu o epistolă adresată chiar nouă, în care dăm de acest straniu pohem alcătuit din distihuri despărțite între ele cu câte trei stelute stivuite în triunghi. Citindu-l, mi-am permis să reacționez, cu grijă, jumătate uimindu-mă, jumătate amuzându-mă. Nu sunt egoistă, țin la cititorii acestei rubrici, le dau posibilitatea și lor să afle despre ce este vorba. Iată-vă pohemul, căruia dacă îi găsești un titlu, i-ați fi acordat și șansa de a nu fi eliptic de subiect. De predicat nici nu mai vorbesc! Deci: *Nouă zeci la sută lână/ Păine dulce; plastilină.// Nouă zeci la sută lână/ Mămăligă, plastilină.// Nouă zeci la sută lână/ Plastică și plastilină.// Nouă zeci la sută lână/ Muncă: plastic... plastilină.// Nouă zeci la sută lână/ Plăgi plastice, plastilină.// Nouă zeci la sută lână/ Gripă, desen, plastilină.// Nouă zeci la sută lână/ Pictură și plastilină.// Nouă zeci la sută lână/ Șevalet și plastilină.// Nouă zeci la sută lână/ Acuarelă, plastilină.// Nouă zeci la sută lână/ Tablou, chenar, plastilină.// Nouă zeci la sută lână/ Pensulă și plastilină. (Colomei Stelian, Turmu Măgurele) □ Mă gândesc la impresia coplesitoare pe care versurile dv. ar lăsa-o spectatorilor dacă din ele un recitator de excepție, un poet-actor, straniu, unic, misterios, așa cum a fost Emil Botta, ar face un spectacol. Pentru că versurile dv. au ceva cu totul aparte, ele pretind un tratament special pentru a ni se revela, ele clădesc, într-un limbaj în aparență necultivat, un șir de monologuri. Citindu-le cu atenție, ele lasă să se vadă ca în conul de lumină al unui reflector de scenă, un personaj ce rostește un text ca numai pentru sine. În urmărirea gândurilor sale întoarse către amintiri, el se oprește deseori. Cât tace, suferă vizibil, înnebunește și se uimește, așteaptă să-i treacă durerea/uimirea și în răstimp chiar iartă și uită motivul nostalgiei. Cu sine vorbește? Către un sine din trecut, de nevăzut, de nepătruns? Copil sălbatic, nemilos, ascuns în pielea adultului care a devenit? Adultul se justifică. Adultul îl evocă pe celălalt, într-un context obsedant elegiac. Adultul îl iubește pe celălalt și nu se poate apăra de limbajul eliptic al celui alt și îl redă întocmai, cu infinită evlavie și supunere. Poate mă înșel?! Sugestia poate fi și alta: *Stau și-aștept, nu știu pe cine.// După o plimbare fără de sfârșit.// Cu unul din trenuri... Puști spre oricine/ De-atîtea ani... Te-nchini și-atîț.// Înțelegi că lumea nu mai e a ta!// Ce s-o fi uitat, cum să-i ea?// Din somn, spun unii... Că de-abea/ Dorm mai departe... Alți, c-o fi și-asea!// Doamne Cerul, cât era de aproape.../ C-o jucărie doar... Nu muream pe-atunci!// Vorbeam luându-i mîna... Podoape/ Cîmpul... Doar eram acasă unde urci.../ Azi din fugă... pierderile-s mici!// Știu că mă iubea, ca niciodată.../ Printre cei uciși era și ea... De-aici/ Ei mărșăluiau, mărșăluiau iată!// Azi, că-i Moș Crăciun, uite, fac eu pe el.../ Bătrînul nostru drag... Curaj, ce vrei?/ Ia haina asta și te-mbracă puțintel.../ Masa mai amîn-o... Râzi bătrîne, de tot ce-i! (Azi, că-i Moș Crăciun!). Repet, sugestia poate fi și alta. Ca și înțelesul! (N. Balaban, București).**

Editată de

România literară

- Fundația "România literară" director general Nicolae Manolescu;
- cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă

Redacția: Nicolae Manolescu - director, Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Ioana Părvulescu, Andreea Deciu (critică și istorie literară), Constanța Buzea (poezie, proză), Cristian Teodorescu, Mihai Minculescu (publicistică), Eugenia Vodă (film, muzică), Marina Constantinescu (teatru, plastică), Adriana Bittel (externe), Anca Firescu, Mihai Grecu (secretari de redacție), Nina Pruteanu, Ruxandra Dinu, Alexandra Voicu (corectură), Victor Ciupuliga (fotoreporter).

Administrația: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, București, Of. postal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 4072996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 1520796100089. Elena Raicu (contabil șef), Corneliu Ionescu (șef serviciu difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (corespondență și difuzare în străinătate), Elena Hurducaș (secretariat).

Corespondenți: Mircea Iorgulescu (Paris), Gabriela Melinescu (Stockholm).

Tehnoredactare computerizată: Fundația "România literară" - Anca Firescu, Mihai Grecu. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

E-MAIL: romlit@romlit.sfos.ro

Corneliu Coposu despre condiția intelectualului

Este poate de datoria celor care au avut privilegiul de a-l cunoaște pe Corneliu Coposu de a oferi imaginea omului politic, a idealurilor și a speranțelor sale. Acestei datorii îi răspunde publicarea interviului de față, difuzat în cadrul emisiunii "Controverse, Confluente Est, Vest", a postului de radio "Europa Liberă", München, 18 februarie 1993.

Crisula Ștefănescu : *Îi avem ca invitați în studioul nostru din München pe Corneliu Coposu, Președintele Partidului Național Țărănesc Creștin Democrat, și pe Nicolae Stroeșcu-Stînișoară, directorul Departamentului Românesc al Europei Libere. Dorim să supunem atenției dumneavoastră câteva dintre problemele cu care se confruntă în prezent intelectualitatea din țară. Atitudinea intelectualului față de politică interesează în cel mai înalt grad, interesează, bineînțeles, pe intelectual, pe omul politic și societatea în general. Două teze par să se contureze, cu susținători și adversari la fel de aprigi: cea potrivit căreia intelectualul trebuie să se implice activ în politică și cea de-a doua, care susține că intelectualul ar trebui să rămână într-o atitudine critică, departe de orice partid politic. În acest din urmă caz, intelectualul ar trebui să-și limiteze rolul la a semna răul, la a spune adevărul incomod pentru putere. Care este opinia dumneavoastră?*

Corneliu Coposu : Opinia mea este că intelectualii au obligația morală să se integreze în politică. Imediat după revoluție s-a vehiculat în presa românească, în special în revistele de cultură, ideea unei abțineri a intelectualilor de la încadrarea în partidele politice, de la colorarea lor politică, cu justificarea că intelectualul trebuie să-și păstreze obiectivitatea pentru a sesiza anumite inadvergențe ale lumii politice, pentru a servi ca un fel de cenzor față de unele manifestări care ar putea fi, bineînțeles, criticabile și că poziția lui ar fi justificată de această imparțialitate, de această echidistanță față de partidele politice. Cred că a fost o gravă eroare de la început, eroare care a dat rezultatele nocive pe care le sesizăm în zilele noastre. După revoluție, odată cu constituirea partidelor politice, supraviețuitorii holocaustului comunist au contribuit la resuscitarea curentelor de opinie și a doctrinelor politice. Și s-au adresat opiniei publice românești, care era complet dezinformată, ruptă de realitățile istorice, ruptă de adevărata societate civilizată a Europei. În condițiile acestea, conducătorii partidelor politice care au considerat că au obligația morală să înceapă restructurarea concepției politice românești prin reînființarea sau relegalizarea partidelor politice nu au avut la îndemână decât oameni lipsiți de experiență, oameni care în timpul celor 45 de ani de comunism pierduseră legătura cu atitudinea civică obligatorie a unui intelectual. În acel moment, intelectualii ar fi fost obligați ca, fără nici o reticență, să se încadreze în partidele politice, ridicând nivelul intelectual al dezbaterilor din cadrul acestor partide, pentru că nu se poate concepe o societate democratică fără o concepție multipartinică, fără o dezbateră de idei. Din dezbateră ideilor și a doctrinelor politice trebuie să rezulte soluția optimă pentru societate, în speță pentru societatea românească. Abținerea intelectualilor de marcă de la încadrarea în partidele politice a fost o greșeală. Or, greșeala aceasta și-a arătat roadele acum, în zilele noastre, când, cu drept cuvânt, se pot face afirmații critice asupra nivelului intelectual al componenței conducerii partidelor care s-au înființat; nu vorbesc de toate partidele - deși cele mai multe au fost partide fantomă, înființate procauza, pentru a produce divisiune - ci vorbesc de partidele autentice, cele care au avut o ideologie și care au avut un obiectiv precis - viitorul țării românești - și care, prin această expectativă a intelectualilor, s-au văzut lipsite de contribuția benefică a oamenilor cu o gândire clară, a oamenilor cu o personalitate rotundă, care puteau determina ridicarea nivelului de gândire și, în același timp, și o întărire a forțelor politice.

Nicolae Stroeșcu-Stînișoară : Aproape că n-avea de adăugat nimic la ceea ce a spus domnul Corneliu Coposu, cel mult aș observa că înșiși acei intelectuali care visează la o detașare de activitățile politice ar fi trebuit, în momentul politic în care ne găsim, să se gândească la faptul că, pentru a putea câștiga dreptul ca la un moment dat să se detașeze mai mult de politică,

este nevoie ca întâi să se creeze o societate în care libertatea culturală să fie garantată, pe lângă toate celelalte.

Corneliu Coposu : Se afirmă despre anumite persoane că nu fac politică. Nu este adevărat. În țara românească toată lumea face politică, începând cu elevii din clasa a 5-a de liceu și pînă la moșnegi, toți sunt implicați în politică. La noi se confundă însă noțiunea de a nu face politică cu noțiunea de a nu face parte dintr-un partid. Nu trebuie să faci parte dintr-un partid ca să faci politică. Dovadă că fac politică sindicatele, asociațiile civice. Toate societățile fac o anumită politică. Nu se poate să nu faci politică. E o datorie cetățenească a fiecărui om conștient. Eu, cînd am vorbit despre obligația intelectualilor de a se integra în politică, am înțeles nu numai de a face politică, ci de a face politică în cadrul unui partid, sprijinind cu inteligența, cu experiența ori cu inițiativa lor promovarea unor idei benefice pentru societatea în care trăim.

Crisula Ștefănescu : *Un aspect asupra căruia aș vrea să ne oprim în minutele următoare este acela al unei anumite atitudini a intelectualului, în calitate de om politic, față de lupta pentru putere. Am fost de multe ori contrariată de afirmațiile unor intelectuali angajați în lupta politică, intrați în arena politică și care candidează pentru funcții politice, care susțin că nu sînt atrași de putere, că nu iubesc puterea. Nu credeți că este neproductiv pentru un candidat să fie frustrant pentru electorat să audă asemenea afirmații?*

Corneliu Coposu : Poate că da. S-a pornit de la un adagiu pe care marele La Rochefoucault l-a lansat pe piața ideilor, ca să spun așa, că trebuie să faci politică cei care nu iubesc puterea, pentru că ei vor fi obiectivi, vor fi dezinteresați și vor depune tot efortul, în mod altruist, pentru semenii lor. Sigur că este o greșeală. Pentru că rostul partidelor politice este ca prin stăpînirea pîrghiilor de putere să-și pună în aplicare doctrina în care cred, doctrina pe care o cred, fără îndoială, superioară celorlalte cu care intră în concurență. Dovadă că au adoptat-o și o servesc. Prin urmare, pentru a pune în aplicare, în interesul țării, această doctrină în care respectivii intelectuali cred, este nevoie să controleze pîrghiile de putere. Pot să vin cu un exemplu. Cu ocazia constituirii Guvernului Văcăroiu s-a oferit Convenției Democratice și partidelor componente ale acestei convenții o colaborare la guvern, fără să li se ofere însă pîrghiile de putere. Adică li s-a oferit o figurație, ocuparea, cu anumite avantaje materiale, fără îndoială, a unor scaune de putere, fără a dispune însă de posibilitatea de a-și pune în aplicare un program. În aceste condiții nu se poate accepta nici o funcție publică. Funcția publică trebuie să fie însoțită de posibilitatea de a-și pune în aplicare doctrina pentru care militezi și despre care crezi în mod sincer că este optimă pentru progresul societății în care trăiești.

Nicolae Stroeșcu-Stînișoară : Aș adăuga că, probabil, o parte din prejudecățile împotriva a ceea ce se numește putere, dorință de putere, voință de putere, în societatea actuală românească, se datorește faptului că decenii de-a rîndul puterea a fost aplicată fără scrupule morale.

Corneliu Coposu : Aici poate că ar fi bine de precizat că tocmai deținătorii de putere fără temei - adică acei oameni nereprezentativi care dețin pîrghiile de putere - din motive de ordin populist și demagogic, i-au acuzat pe adversarii lor că sunt vînători de putere. Să presupunem prin absurd că ar fi valabilă această acuzație. Dar cum vine un om care deține puterea să-l acuze pe celălalt care îi contestă calitățile necesare pentru a administra de pe scaunul puterii un program, o soluție eficientă pentru societate? Sigur că e povestea cu "Spune-i, nene, gușată", ca să nu-i spună el. În loc să accepte învinovățirea că de dragul puterii au compromis imaginea României, vin și spun: "Păi ăștia vînează puterea, pe care noi nu vrem s-o dăm din mînă!".

Crisula Ștefănescu : *Aș dori să ne oprim asupra unui subiect destul de delicat, acela al unei ierarhizări a intelectualității, ierarhizare menită și ea, după părerea mea, să stîrnească nemulțumiri și disensiuni într-o lume și așa destul de frămîntată. Se face, în ultima vreme, o diferențiere între intelectualitatea formată în perioada interbelică și cea formată în perioada comunistă.*

Corneliu Coposu : Eu mi-aș permite să mai adaug încă o categorie de intelectuali, intelectualitatea tînără, care nu a fost infestată de ideile comuniste. Fără îndoială că există o deosebire palpabilă între intelectualitatea care a fost educată și care a trăit într-un regim

normal de democrație, care a beneficiat de instituții democratice autentice, și între intelectualitatea care prin forța împrejurărilor a trebuit să-și completeze educația, să trăiască și să-și exercite profesiunea într-un regim de dictatură. Eu aș face constatarea că această intelectualitate a fost serios marcată de opresiunea comunistă, mai cu seamă de complexul relei-credințe. Pentru că dictatura comunistă a inventat ceea ce societatea românească nu a cunoscut în trecut, complexul relei-credințe, dedublarea personalității. Această dedublare, care a fost operată încă pe copii, a continuat pe tinerii care învățau la școli și a culminat pe oamenii realizați care au ocupat funcții publice. Una gîdea omul și alta trebuia să vorbească. Într-un fel vorbea acasă, altfel la birou sau în societatea în care se învîrtea. Practicarea îndelungată a acestui complex al relei-credințe a lăsat, desigur, urme. Din fericire, după revoluție, intelectualitatea românească - și din antagonismul lesne de înțeles față de regimul comunist - a căutat să se debaraseze de acest complex al relei-credințe. În ceea ce privește calitatea de intelectual, nu văd nici o deosebire între intelectualii pregătiți la școlile, să le zicem, burgheze și cei pregătiți la școlile comuniste, pentru că și într-o parte și în alta au existat oameni cu rîvnă de carte, oameni dornici să se informeze și care au avut posibilitatea, chiar în condițiile grele ale regimului comunist, să-și completeze informația - sigur că nu cu ușurință cu care se putea face la început - și să-și definitiveze, să-și rotunjească personalitatea și caracterul. Din acest punct de vedere, cred că speculațiile unui conflict de generații între intelectualitatea, să-i zicem, ante- sau inter-belică și intelectualitatea care s-a format în regimul comunist, cred că este netemeinică.

Crisula Ștefănescu : *O ultimă întrebare. Care ar fi, după părerea dumneavoastră, calitățile unui om politic?*

Corneliu Coposu : Aici s-ar putea să fiu subiectiv. Lucru pe care a trebuit să-l constat chiar în discuțiile și-n analizele pe care le-am făcut cu cunoscuți de-ai mei. După opinia mea, care s-ar putea să fie subiectivă, un om politic trebuie să fie constant, ferm, onest, foarte muncitor și să fie incapabil de a face tranzacții cu principii. Sigur că trebuie să dispună de o oarecare abilitate în susținerea principiilor pentru care militează. Fără îndoială că trebuie să aibă o mare dragoste de oameni, adică posibilitatea de a și-i apropia în mod sincer și capacitatea de a le asculta toate păsurile și nevoile și de a intra în rolul fiecărui om interpretînd și punînd la suflet necazul lui. Calitatea de căpetenie pe care aș cere-o eu unui om politic este, repet, pot să fiu subiectiv, fermitate în concepții și refuzul de a tranzacționa principii. Eu cred că dacă aceste două calități sunt întrunite, omul politic respectiv are vocația de a dobîndi încrederea și chiar afecțiunea celor din jurul lui. Aici trebuie să menționez că fac o distincție netă între omul politic și politician. Dacă m-ați fi întrebat care sunt calitățile unui politician, răspunsul ar fi fost cu totul altul.

Nicolae Stroeșcu-Stînișoară : Mă voi referi și eu tot la omul politic, nu la politician. Bineînțeles că discuția ar putea să dureze mult. Sugestiile domnului Corneliu Coposu sunt foarte bogate în posibilități de a discuta și a găsi cercuri concentrice din ce în ce mai largi pe aceeași problemă. La prima vedere, aș zice că, pentru mine, omul politic trebuie să pună interesele generale mai presus de ale sale, interesele țării mai presus decît ale propriului partid. Trebuie să fie un om cu o anumită statornicie de caracter și, în același timp, un om de curaj, trebuie să fie mlădios în acțiune, dar nestrămutat în principii.

Crisula Ștefănescu : *Domnule Coposu, domnule Stroeșcu, vă mulțumesc.*

Ion Creangă între p.a.d. și GU, 7/11-12

VALERIU CRISTEA a avut succes cu *Dicționarul personajelor dostoevskiene*, publicat în 1983. Amintirea acelui moment fericit l-a determinat, probabil, să elaboreze un nou dicționar, al personajelor lui Creangă, din care a apărut recent primul volum, intitulat *Columna amintirilor*. Reluarea mecanică a formulei nu asigură însă reeditarea unui succes. Ideea de a realiza un *Dicționar al personajelor lui Creangă* este neinspirată din cel puțin două motive. În primul rând, pentru că lucrarea consacrată lui Dostoievski a rămas neterminată (înregistrează personaje din numai cinci romane). Și, în al doilea rând, pentru că noul dicționar (și el incomplet, cuprinzând doar personaje identificate în *Amintiri din copilărie*) se referă la o operă căreia nu i se potrivește deloc acest fel de inventariere.

Nu ne trebuie prea multă imaginație teoretică pentru a înțelege că esența scrierilor lui Creangă o constituie nu "populația" evocată sau inventată de el, ci actul însuși al povestirii. Personajele din "amintiri", ca și cele din povești au o existență pur verbală, sunt elemente constitutive ale unui stil narativ. Spectacolul oferit de Creangă are un singur personaj, el însuși - un om-orchestră sau, pentru a actualiza expresia, un show-man.

Această permanentă prezență în prim-plan a povestitorului, a prestidigitatiei sale narative conferă unitate întregii opere. A extrage personajele din fluxul ei și a le așeza în ordine... alfabetică înseamnă a strica totul. Este ca și cum, la un banchet, cineva ar avea ideea să descompună felurile de mâncare în alimentele componente și să servească aceste alimente în ordine alfabetică. Adică să înceapă cu *albușul* din prăjituri, să continue cu *brânza* din plăcintă, cu *caimacul* din cafea, cu *drojdia* din pâine etc. și să termine cu *zarzavatul* din ciorbă. Un banchet Creangă de la A la Z - așa ar putea fi intitulată noua carte a lui Valeriu Cristea, masacrare sistematică, dintr-o stranie dorință de ordine, a unei opere cuceritoare tocmai prin firescul ei. (Un firesc, bineînțeles, jucat, dar un firesc!)

Argumentul că dicționarul are o valoare informativă cade de la prima examinare. Cum să aibă valoare informativă o lucrare care se referă numai la *Amintiri din copilărie*? Dacă vrem să clarificăm situația unui personaj, putem să consultăm mai operativ chiar textul

lui Creangă, care în nici o ediție, indiferent de format, nu depășește 100 de pagini, decât să rătăcim prin labirintul "sistemizărilor" lui Valeriu Cristea, întinse pe suprafața a peste 300 de pagini. Folosirea abuzivă a aparenței de dicționar este denunțată și de numărul foarte mic de personaje reale. Ca să mărescă artificial acest număr, autorul ia în evidență și false personaje, de genul: "un altul", "o babă", "babele", "baciul", "treizeci-patrzeci de băieți", "un diacon", "un director de școală primară", "o gazdă", "câțiva mazili" etc. etc. Dar chiar și așa, folosind ingeniosul sistem de numărare al lui Pristanda, transformând în personaje până și existențele umane generice menționate de Ion Creangă pentru schițarea unei ambianțe, criticul nu realizează decât un sărăcăcios total de 151.

ESTE greu de înțeles de ce ține atât de mult Valeriu Cristea să-și exprime admirația față de humuleștean printr-un dicționar al personajelor lui. Poate că este vorba de aceeași *comedie a umilinței* pe care criticul o joacă dintotdeauna, prefăcându-se că se mulțumește să rămână un fel de secretar al marilor scriitori și diferențiindu-se în felul acesta (cu un orgoliu violent) de atitudinea profesional-dominatoare a celorlalți critici. Cert este, în orice caz, că el investește foarte mult în regia cărții, recurgând la o costisitoare și inutilă recuzită de enciclopedist. Se știe, de exemplu, că în marile lucrări enciclopedice, în care sunt incluse mii sau chiar zeci de mii de definiții, abrevierile devin absolut necesare pentru economisirea spațiului tipografic. A abrevia însă, cu strictețe, cele câteva indicații bibliografice sau cele câteva sintagme uzuale, care se repetă, dacă se repetă, în cuprinsul a 151 de articole, din care numai douăzeci-treizeci au o anumită consistență, reprezintă o paradă de tehnică filologică. În mod paradoxal, abrevierile lui Valeriu Cristea complică lucrarea în loc s-o simplifice. Protocolul prezentării informațiilor este pompos și derutant, în timp ce informațiile propriu-zise dezamăgesc prin penurie.

Ca să nu mai vorbim de faptul că, stângaci în utilizarea instrumentelor filologice, criticul combină forțat farmecul operei lui Creangă cu un rebarbativ limbaj cifrat: "Nic-a lui Ștefan a Petrei (p.a.d.). [...] «Aerul uscat, clima rece» (GU, 7/11-12 [...] «om de treabă și

gospodariu în sat la Humulești» (AB)" etc. Avem impresia că asistăm la prinderea în șuruburi a unui curs de apă...

Valoarea informativă a cărții este prejudiciată și de indistincția dintre literatură și realitate. Enigmaticul "p.a.d." înseamnă "personaj atestat documentar", adică personaj pe care criticul îl caracterizează folosind drept izvoare nu numai *Amintiri din copilărie*, ci și documente propriu-zise din epocă sau de mai târziu. Acest amestec este inacceptabil întrucât literatura și realitatea au, fiecare, regulile ei. O informație luată din spațiul celei dintâi își pierde valabilitatea în spațiul celei de-a doua și invers.

Cel mai înțelept din partea noastră este ca, parcurgând *Dicționarul personajelor lui Creangă*, să renunțăm la tratarea lui ca o sursă de informații și să-l considerăm o suită de texte eseistice ordonate într-un mod curios, dar aparținând unui critic literar talentat, cunoscut pentru capacitatea sa de a-l seduce pe cititor. Din nefericire, însă, și în această privință Valeriu Cristea ne deziluzionează. Marea reformă pe care o propune el în înțelegerea lui Creangă constă în adoptarea tezei că povestitorul n-a fost în realitate așa voios cum pare și că nici nu avea cum să fie, întrucât asupra vieții lui s-au abătut o mulțime de necazuri. Asemenea răsturnări reprezintă o formă simplistă de dobândire a originalității în critica literară și nu mai impresionează azi pe nimeni. A demonstra că personajele lui Caragiale sunt profunde, că Rebreanu este modern, că - pentru a reveni la subiectul nostru - veselie lui Creangă ascunde o mare tristețe echivalează cu un nonconformism previzibil, de adolescent.

SI MAI regretabil este însă faptul că, pentru susținerea ideii sale de un ieftin teribilism, Valeriu Cristea practică din nou confuzia între operă și biografie. Un singur exemplu. Comentând episodul urmăririi lui Nic-a lui Ștefan a Petrei de "doi hojmalăi", criticul ne cere să nu ne lăsăm induși în eroare de veselie naratorului și să acceptăm că acesta își deplânge de fapt soarta amară, de om care a fost toată viața urmărit. Ca argument, exegetul citează o reclamație adresată de Ion Creangă autorităților, în legătură cu alungarea sa din casă, noaptea, de către socru.

Între cele două texte nu există însă absolut nici o legătură. Primul este produsul unui eu creator, care transformă suferințele de la un moment dat într-o cinematecă antrenantă și stenică, în literatură, iar al doilea - produsul unui eu de cetățean indignat și inevitabil prozaic. Să comparăm fără alte comentarii cele două texte:

"când mă uit înapoi, doi hojmalăi se și luase după mine; și unde nu încep a fugi de-mi scăpărau picioarele; și trec pe lângă casa noastră, și nu intru acasă, ci

VALERIU CRISTEA

DICȚIONARUL PERSONAJELOR LUI CREANGĂ

Valeriu Cristea, *Dicționarul personajelor lui Creangă, volumul I - Columna amintirilor*, Editura Viitorul Românesc, București, 1995, 320 p., 1550 lei.

cotigesc în stânga și intru în ograda unui megieș al nostru, și din ograda în ocol, și din ocol în grădina cu păpușoi, care erau chiar atunci prășiți de-al doilea, și băieții după mine; și, până să mă ajungă, eu, de frică, cine știe cum, am izbutit de m-am îngropat în țărână la rădăcina unui păpușoi. Și Nic-a lui Costache, dușmanul meu, și cu Toader a Catincăi, alt hojmalău, au trecut pe lângă mine vorbind cu mare ciudă; și se vede că i-a orbit Dumnezeu de nu m-au putut găbui".

"Însă acum eată cea mai de pe urmă și mai fatală nenorocire: 12 zile a lunii ianuarie, orele bătute unul după 12 noaptea, au venit și stăpânul casei, aflându-mă eu dormind, pe când toată suflarea să odihnește, lângă a me soție; fără să știu când au intrat în casă, s-au repezit și mi-au pus unghiile în gât (ghiarăle) de a mă sugruma cu totul!... Însă eu de-abia viindu-mi în fire și după mai multa me zbatere de a scăpa din înrâncinatele lui mâini, neputând nici chiar răcnii, fiind cu totul înădușit, abia am putut scăpa din mâinile lui, gol, umblând ca un strigoi pe lângă biserică și mormânturi și pe la casele bieților oameni, carii dormeau mai ca morții în acel timp adânc al nopții!!!"

Există vreo similitudine, vreo continuitate între pasajele de mai sus?

Farmecul scrisului lui Valeriu Cristea strălucește rar și stins și anume atunci când criticul uită de ambițiile lui de reformator al viziunii asupra lui Creangă, ca și de veleitățile de cercetător științific. În special caracterizările unor personaje episodice sunt expresive și memorabile, punând din nou la contribuție acea maliție tandră din care Valeriu Cristea și-a făcut încă de la primele sale manifestări un stil:

"«Vorba unei babe: *Să dea D-zeu tot anul să fie sărbători și numai o zi de lucru, și atunci să fie praznic și nuntă.*» Baba își spune vorba și dispăre. E un personaj minuscul, o furnică literară purtând povara unui bob de umor popular".

P.S. Cartea, tipărită de Editura Viitorul Românesc, nu arată deloc bine. Are prima copertă colorată ca o prăjitură de la o cofetărie de cartier. Iar pe ultima copertă se află o precizare de un umor involuntar: "Valeriu Cristea a fost fascinat de timpuriu de Ion Creangă". Dar de când altcândva să fi fost fascinat? Nu l-am descoperit toți pe Ion Creangă încă din copilărie?

Cărți primite la redacție

● Mihai Eminescu, *Poezii*, selecție, prefată, notă editorială, repere critice și bibliografie de Mihai Drăgan, seria Opera Magna, Institutul European, Iași, 1995, 468 p., 6630 lei.

● Dan Botta, *Unduire și moarte*, cu un fragment pentru Dan Botta de Mircea Eliade, ediție îngrijită și postfață: Gheorghe Hrimiuc-Toporaș, Institutul European, Iași, 1995, 374 p., 3315 lei.

● D.G. Danielopol, *Jurnal parizian, Documente confidentiale*, ediție îngrijită de Valeriu Florin Dobrinescu, Nicolae Niculescu, traducerea documentelor: Corina Hâncianu, Daniel Corin Ciubotaru, Institutul European, Iași, 1995, 216 p., 2750 lei.

● Virgil Nemoianu, *Simptome*, ediția a II-a, Institutul European, Iași, 1995, 130 p., 3100 lei.

● Alexandru Paleologu, *Treptele lumii sau calea către sine a lui Mihail Sadoveanu*, ediția a II-a, Editura Vitruviu, București, 208 p., 6000 lei.

● Jean Bobella, *Criza simbolismului religios*, traducere de Diana Morărașu, Institutul European, Iași, 1995, 352 p., 7550 lei.

CALENDAR

Nicolae Labiș

2.12.1935

22.12.1956

N.D. Cocea

29.11.1880

1.2.1949

O demonstrație spectaculoasă

DE douăzeci și patru de secole, comentatorii lui Platon reiau aceleași probleme provocatoare din dialoguri și nu reușesc să le limpezească. Începând chiar de la paradoxul lui Platon: de ce un scriitor extraordinar ca el nu are nici o considerație față de literatură și poezie? Și continuând cu toate antinomiile, ambiguitățile și contradicțiile de care se împiedică mai toți cititorii dialogurilor.

Cartea lui Andrei Cornea, *Platon. Filozofie și cenzură*, nu numai că nu evită punctele dificile din opera platoniciană, dar le și găsește o explicație pe cât de simplă pe atât de ingenioasă. O reiau aici, *grosso modo*. Tema lui Platon este iubirea (homosexuală) față de Socrate. Cum în Atena aceasta nu era tolerată decât parțial, în măsura în care nu punea în pericol familia, mai precis obligația tinerilor de a-și întemeia una, cel care ar fi exprimat în scris o asemenea iubire risca să intre în conflict cu cetatea. Căci o

nevăzut îndărătul personajelor sale, pe de altă parte. Cititorilor li se abate atenția printr-o serie de "diversiuni": exact antinomiile, echivocurile, obscuritățile operei platoniciene. Din cauza plasei proprii de prejudecăți în care e prins, orice cititor are ochi de cenzor. Contemporanul lui Platon va fi derutat de trucurile literare și va renunța să acuze. Și-apoi pe cine să acuzi tu, cetățean al bine orânduitei Atene, din moment ce discipolul lui Socrate incurcă voit problema auctorială și, tocmai datorită dialogului la care iau parte personaje reale, nu-și ia răspunderea *nici unei replici*? Și nu participă nici măcar o dată la discuții?

Așadar toate nelămuririle se rezolvă spectaculos dacă ținem seama de CENZURA care exista, desigur că nu în formă instituționalizată, și în vremea lui Platon. Acest tip de cenzură informală, acest "mîrșit nedeslușit" format din suma prejudecăților individuale e numit de Andrei Cornea "cenzură la purtător".

pildă, Platon pune concluzia că Socrate e demn de iubire *la sfîrșitul* dialogului *Phaidon*. Este aici o poziție cel puțin neconvențională față de filozofie, al cărei discurs, așadar, nu este după Andrei Cornea euristic, ci pseudo-euristic, în realitate doar justificativ. Cel puțin în cazul lui Platon demonstrația mi se pare convingătoare.

CARE ar fi tema lui Andrei Cornea însuși? Trebuie s-o căutăm - după cum ne învață autorul - printre concluziile cărții: Platon, care trăia într-o societate democratică, a fost totuși obligat să se apere de cenzură. Altfel spus, indiferent cât de deschisă este o societate, opera scrisă ține cont, într-un fel sau altul, de contextul politic. Legătura scrisului cu politica este, cred, tema lui Andrei Cornea. Iar concluzia cărții lui premerge de fapt demonstrației, este punctul de plecare. Parcă pentru a da un argument în plus teoriei sale neconvenționale, în care filozoful ajunge la sfîrșitul discursului său în punctul din care (pe ascuns) pleacă, cartea lui Andrei Cornea are o structură circulară: ea se întoarce, în ultimul paragraf, la ideea din primul, celebra dilemă a lui Eugen Ionescu din *Nu*. Dar dilema aceasta rămîne parțial nerezolvată. Lecția lui Andrei Cornea seamănă cu lecția dialogurilor lui Platon: te duci la filozof cu întrebări, el îți răspunde cu întrebări pentru a-ți arăta că porți răspunsul în tine.

LITERATUL își are satisfacțiile lui - și nu puține - citind cartea *Platon. Filozofie și cenzură*. Nu numai pentru că Platon este poate filozoful cel mai citit de literați, iar cenzura o instanță familiară lor, în toate aspectele ei, o prezentă constantă în istoria literaturii, ci și pentru calitățile pur literare ale textului lui Andrei Cornea. De asemenea pentru faptul că problema raporturilor filozofiei cu scrisul "artistic" - problemă pe care, schimbînd doar sensul vectorului, și-au pus-o de atîtea ori scriitorii - e abordată de mai multe ori în paginile lui Andrei Cornea. Ea apare, chiar din dile-

ma ionesciană, citată la început: "Dacă există Dumnezeu, nu are rost să ne ocupăm de literatură, dacă nu există Dumnezeu, iarăși nu are rost să ne ocupăm de literatură" (5). Teoria lui Andrei Cornea demonstrează contrariul: cum pînă la Dumnezeu te mîncă "sfinții", adică tot ce ține de cenzura la purtător (a nu se confunda cu autocenzura) are rost să ne ocupăm cu literatura, mai mult, literatura poate fi chiar salvatoare. Filozofii nu au fost (nu sînt) prea îngăduitori cu literatura. Dinspre partea literaturii relația e mult mai bună cu filozofia. Filozofii consideră literatura fie o simplă "minciună" ce trebuie înlăturată (poziția lui Platon din *Republica*) fie avînd un anume rol educativ, ca o etapă de pregătire înaintea înfîlîrîrii cu filozofia (v. pag.34). Deși Andrei Cornea mai citează două poziții, contrare, trebuie spus că primele sînt cele care dau tonul. Unul dintre filozofii care "s-au arătat mai mult sau mai puțin ostili literaturii" a fost, la noi, Constantin Noica (28). De aceea cartea lui Andrei Cornea îndreaptă puțin balanța, punînd cîteva greutăți și în talgerul literaturii, deși ea rămîne în continuare înclinată de cealaltă parte. Ceea ce nu-i împiedică pe literați să-și aducă pe teritoriul lor cărțile filozofilor. Construcția lui Andrei Cornea, de o rotunjime clasică, echilibrată și limpede, cu finaluri percutante și metafore remarcabile ține de talentul scriitorului. Restul e... filozofie. Iar granița dintre ele e nepăzită.

Andrei Cornea, *Platon. Filozofie și cenzură*, Ed. Humanitas, București, 1995, 224 p., 5900 lei.

■ Paradoxul lui Platon ■ "Iubirea și dorul de Socrate" ■
Literatura care ascunde ■ Lupta cu "cenzura la purtător" ■
O poziție neconvențională ■ Tema lui Andrei Cornea ■
Satisfacțiile literatului ■ Pînă la Dumnezeu...

societate democratică nu este și ferită de o serie de tabuuri ori prejudecăți. În plus, atenienii sînt cei care l-au condamnat pe maestrul iubit la moarte. Platon le răspunde criticîndu-le instituțiile precum și întreaga organizare. Dar cum putea s-o facă fără să-și trădeze tema și scăpînd de eventuala, de explicabila lor minie? Numai ascunzîndu-și filozofia sub literatură, socotită a fi mai puțin "serioasă" și mai puțin periculoasă - asta pe de o parte - și permițîndu-i autorului să devină

Tema, identificabilă la fiecare gînditor (exemplificată de autor la Platon, Augustin și Descartes) este dată de "presupozițiile" și "prejudecățile" sale pre- și iraționale (21). Pentru a-și impune tema, filozoful apelează la o suită de justificări *subiectul*, un demers care, firește, e ulterior apariției temei și care nu i se suprapune niciodată deplin ei. Dar filozoful nu recunoaște asta, întregul său logos vrea să întorcă lucrurile în așa fel încît să pară că tema decurge din subiect; de

PREMIU. Ar fi absurd să măsurăm valoarea unei literaturi după numărul premiilor acordate scriitorilor ei. Dar nici absența premiilor nu denotă, în nici o țară din lume, vreo situație culturală strălucită. Pentru că numărul, varietatea și echivalențelul bănesc al recompenselor literare indică oricum cu precizie, un lucru: prețuirea pe care autoritatea statală o acordă culturii.

Există de multă vreme în Franța o glumă al cărei sens rămîne însă (cel puțin pentru noi) perfect opus celui scontat de inventatorii ei. Se spune că s-a propus instituirea, la Paris, a "marelui premiu"; el ar urma să fie atribuit cărții care a reușit să nu primească, de-a lungul anului apariției ei și în anul următor, nici un premiu. Rostită în țara noastră, gluma - de un umor mediocru - nu stîrînește rîsul, ci plînsul: ea a fost provocată de abundența fantastică a recompenselor literare din patria lui Giraudeau. E foarte ușor să faci spirite pe această temă. Dar năvala de premii literare pariziene și eventuala lor demonetizare arată, în orice caz, importanța națională a instituției literare, în țara unde ultimii patru președinți (De Gaulle, Pompidou, Giscard d'Estaing și Mitterrand) au fost, în același timp, și literați de primă mînă.

În întreaga Europă și Americă de Nord, în întreaga lume civilizată din spațiul nostru spiritual, luna septembrie marchează începutul perioadei premiilor. Pînă spre Crăciun, sezonul e în toi; publicațiile literare nu mai vorbesc despre altceva, dîndora cuprinde și pe cei complet străini de roman ori poezie. Dincolo de aspectele mondene, sociale, financiare ori politice ale afacerii (deloc neglijabile, uneori de-a dreptul detestabile), rămîne, totuși, aspectul esențial: recunoașterea unei valori intelectuale excepționale. Oricîte alte considerente ar intra în joc, pura sîrbătoare a spiritului nu va dispărea, în asemenea împrejurări, niciodată.

Și la acest capitol, România pare a trăi acum pe o altă planetă. Se continuă, în mod stupefiant, politica practică de Tovarășul și Tovarășa în ultimii lor ani de domnie, atunci cînd acordarea pușinelor premii ce mai supraviețuiesc se făcea pe ascuns, ca o practică eminamente rușinoasă. Cît despre echivalențelul lor bănesc, ce să mai vorbim... În plin sezon european de premii, autoritățile noastre politice (altfel aspirante furibunde la "integrarea europeană") au reușit performanța de a face ca România să strălucească prin absență totală. Premiile literare românești? Nu știu, n-am auzit!

În România interbelică existau cîteva consistente premii rîvnite de țara întreagă (al Academiei, al SSR, al Fundațiilor Regale, pentru debut etc.), ce consacrau peste noapte un scriitor; li se adăugau alte zeci, oferite de edituri, fundații particulare ori reviste, prestigioase sau tot mai onorabile. Astăzi, ele par un basm dintr-o țară de vis.

Partea proastă e că tot mai multe realități românești interbelice au ajuns astăzi "basme dintr-o țară de vis".

MIC DICTIONAR

de Mihai
Zamfir

EDITURA NEMIRA

prezintă

VIOLENȚA ȘI SACRUL

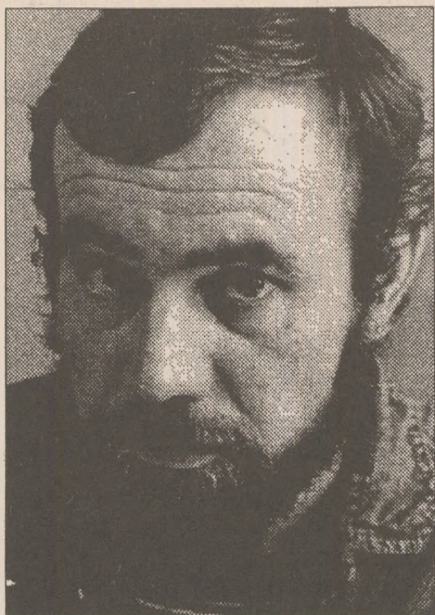
de René Girard

Colecția TOTEM, 352 pag. 7500 lei

Esul inovator și percutant al lui René Girard ține deopotrivă de domeniul științelor umane și de cel al literaturii. O vastă cultură etimologică, referințe de prim ordin, întotdeauna incontestabile, îi permit autorului să construiască o nouă teorie a sacrului și să dea o interpretare convingătoare multor teme mitice și rituale: sîrbătoarea, gemenii, frații dușmani, incestul, dublul, masca etc., a căror semnificație profundă apare aici în mod atât de evident fiindcă sunt studiate, pentru prima dată, în unitatea lor circulară. Eliberată de toate confuziile care țin de jargonele pseudo-științifice, iată o carte de o mare importanță științifică și totodată o frumoasă operă literară.

După fundamentală lucrare *Violenta și sacrul* — apărută în traducerea Monei Antohi —, alte opere ale lui René Girard vor fi publicate și în traducerea românească: *Țapul ispășitor*, *Despre lucruri tînuite de la întemeierea lumii...*

CLUBUL CĂRȚII NEMIRA C.P. 26-38 BUCUREȘTI

Alexandru DOHI

Se pare că (din păcate) jurnalul nu e muzica mea. Dar nu mă las, în preajma fiecărei călătorii mă echipez cu un carnetel ales cu grijă, ferm hotărât să consemn totul, și-apoi la întoarcerea acasă descopăr carnetelul virgin. Și de această dată s-a întâmplat la fel, cu excepția acestui text ciudat pe care vi-l expediez. Mi se pare ciudat că a fost scris în acel context, adică la Neptun, unde sute de capete (unele chiar strălucite) se frământau cum să exportăm literatura română. Nimic rău în asta (s-a ctitorit acolo o mănăstire de relații). Iar acest text nu face decât iar și iar să mă pună în fața rușinosului meu handicap, și anume incapacitatea mea de a fi prezent (mai ales în mulțime); incapacitatea mea de a mă racorda la "temele zilei". (...) În vâltoarea evenimentelor am uitat de el, abia acum, după ce am răsfoit cele 20 de kile de cărți aduse de "acasă", am dat și de "jurnal" cu enervantele file goale, și acest text la data de 7 iunie, care, oricum, un pic mă mai salvează de la sentimentul că am mâncat pita Bancorexului pe degeaba.

Dealtfel par sociabil, dar la fel ca și când te dor dinții, la un moment dat te dor așa de tare încât parcă nici nu te-ai mai dureau, așa și eu mă simteam atât de singur printre scriitori, încât nici nu mai eram singur. Și tot așa, diminețile cu frică de viață, iar nopțile cu frică de moarte. Și-apoi, în fond, paradoxal e o uriașă ușurare să nu pricepi despre ce vorbesc ceilalți, ca o muzică, și ca un dud plin de mii de vrăbii ce nu mai încetează să ciripească. Mă prinde doar ritmul. Cei veniți din America precum un supersonic și cu volte, cei din Nemția ca un Pullman, cei din Franța ca o bicicletă, cel din Olanda ca un Volvo condus de un suedez care cu sfîntenie respectă exact toate regulile de circulație de mai că și eu pricep; cei din Basarabia cum o căruță; cei de acasă la pas și cu multe ocolișuri și piruete, un întreg arabesc, șarmant. Eu tac de parcă aș înțelege, și în sinea mea îi invidiez pe cei ce mă invidiază.

Acum, după călătorie, viața de familie e reconfortantă. De fapt, îmi dau seama că un șir foarte lung de zile identice mă atrage mult mai mult decât disonanța lor pestriță din timpul călătoriilor. E clar, nu aș fi bun de aventurier, în adânc sunt un mic burghez în blană de artist...

Alex Dohi, Stockholm, 12 august 1995

Suprasubul

(exeu despre găunoșenia numelui
sau gesticulații nearticulate)

Pentru că e amăgire tot ce nu e rană... Pentru că e ființă tot ce nu e avuție... Pentru că e curent pe pământ... Pentru că timpul e vânt... Pentru că înălțarea e pendulatorie...

Doar buni și răi suntem treptat, restul e sau-sau. Și nici o tăcere. Să n-aud de tăceri. Tăcerea ducă-se pe pustii. În continuare prietenia se cultivă mai greu decât pământul. La mare lumina serii are culoare de os sunător, de parcă scheletul soarelui zornăitor s-ar îngropa în săratele ape. Ca și cum buzele ar tălăzui în jurul cuvântului refractat în carne. Ca și cum alcoolul te-ar face mai sociabil.

Sunt zile când gândesc. Sunt zile când sunt beat. Când gândesc îmi duc ziua în cârcă ca pe un om beat până în noapte unde eu adorm și ea-mi devine vis. Când mă îmbăt ziua mă duc în cârcă până în noapte unde ea adoarme iar eu cobor de pe umerii ei și scriu... (deși mi se pare de-a dreptul absurdă mania asta de a semnifica cu orice preț, când îmi dau perfect de bine seama că (deja) totul este în fond extrem de semnificativ până în buricele banalității, până în amprente bătătorite a locurilor comune; ca și cum aș biciui râul să curgă mai repede; sau poate prin acest exces de zel într-ale semnificării vreau să-i dau de știre Totului că am luat aminte, și că stupiditatea mea vine din stupoare).

Lumina a murit. Trăiască roșul, ba mai mult, supraroușul. Și eventual dacă se poate chiar hiperroușul. Și n-aș vrea să aud discuții. Nici o discuție. V-am ruga totuși să ne descrieți măcar așa în linii mari dacă vă mai aduceți aminte, cum erau de fapt brațele muncitorilor? Brațele muncitorilor erau

tari. Și să nu uităm că fenomenul arderii gazului de pomană este una din activitățile muncitorești de bază, ca de altfel și contemplația, aprofundarea, meditația, lărgirea orizontului, emulația.

Nu toate semințele putrezind devin plante. Și planta nu este o suprasămânță, nici floarea o superplantă, nici fructul o superfloare. La fel, din eventualul om nu se va naște un supraom, ci o regăsire. De ce ar fi violetul superior verdelui? Este doar o altă culoare. Dar bieții de noi nu suntem nici măcar oameni, deci nu reușim deocamdată să ne împlinim propriul nume, și noi deja, și încă de când, suferim de mania supraomului (cum românii de mania premiului Nobel).

Dumnezeu l-a creat pe om după chipul și asemănarea Sa. Iar omul de când se știe, și din ce în ce mai vehement a refuzat această demnitate. La un moment dat a și uitat ce înseamnă, apoi a venit Iisus și prin PREDICA DE PE MUNTE ne-a reamintit ce înseamnă să fii om. Nicidecum supraom ci doar om. Or azi ne aflăm într-o asemenea stare încât a trăi conform FERICIRILOR ni se pare o imposibilitate. În fond, nu reușim să fim ceea ce suntem. Deocamdată în cel mai bun caz suntem chemări ce nu au curajul să se urmeze, se aud dar nu se ascultă.

Harta o știm pe de rost, și tot nu o luăm prin junglă. Recitim și răsrecitim harta. Dezbatem harta. O interiorizăm, și-apoi o redesenăm fiecare după cum îl taie capu.

Minerul nu e un supertăran, poetul nu e un superfuncționar, sfântul nu e un superpoet, dar nici omul când o fi să fie om nu va fi un supersfânt ci doar ceea ce este, adică om pur și simplu prezent în propriul nume, așa de prezent încât îi va dispărea conștiința morții, așa de absorbit de ceea ce este încât e etern. Abia atunci sămânța lui nu va putrezi în zadar. Până

CERSETORUL
DE CAFEA

de Emil
Brumaru

Noi și țestoasele (Despărțirea de Pastel)

Evlavioși ne ducem la țestoase
Să ne-nchinăm când ouăle lor cad
Pline de-aromă, limpezi, grațioase,
În moile nisipuri cu gust fad.

Acasă cresc geloase și ne-așteaptă,
Blînd lustruite, sticle fără dop.
În fața ușii, oh, pe-o dulce treaptă
Deschisă-i fila fragedului op

Uitat, citit de fluturi și zeite,
Înconjurat de urechelniți lin.
Noi stăm însă-n amurg și cu vechi spițe
De bicicletă-mpungem oul fin,

Cu fratele lui Robinson, pe plajă,
Uimiți, gîndind că are-un gălbenuș
În veșnicul albuș, sub sfînta-i coajă!
Și-l luăm să putrezească-n raft, pe pluș...

Fratele lui Robinson Crusoe

Povestea lui Belmondo Piscescu,
Cu purici tandri, cum e și firescu!

3. Astfel grăit-a Piscescu, cotoiul gingaș-miorlăniu și strict-haotic al fratelui lui Robinson Crusoe: "A fost odată un motan ce devenise-opi-oman din cauza unei pisici la bot cu sfir!, la fund cu plici! El se trezea de dimineată în puturosul pat de fleată și repede-și băga o mor mor-morfinută în picior. Dar dozele crescînd mereu, era din ce în ce mai greu. Și-atunci Belmondo s-a decis să se arunce în abis". Mult timp după aceea, din fecundele genuni mărării, se pătrunjea la cerurile pline de sfîntenie laie-bucălaie, mlădiandru și nostalgichiu, descălecător de iluzii fluturate-n infinituri fine și în drojdii de jind, pe lîngă zori, pe lîngă amurguri, un cîntecel aparent futil (improvizație sfielnică de dincolo de binele chior și de răutatea imbecilină), acompaniat la viola d'amore și la flautul desferecat de însuși Marele Melc Mozart (M.M.M.), se înălța, deci, spre norii nimănu-i umflați cu pompa, următoarea maladie mistică (M.M.): "Fericirea este cînd *Morgenstern* M taie ceapă. Emil B trece plîngînd de tristețe și i-o papă. Apoi bate orologiul. Rîmele se fac mai lungi. Emil B scrie elogiul *Maiei* și bea punci, bea punci...".

atunci ne perfecționăm în putrezire.

Ceea ce își împlinește numele e perfect și nu are superlativ. (știe să putrezească blînd, va să zică grațios).

Mîngăiatul e un apucat putred iar nu o blîndă lovitură.

Sărutul e o mușcătură putredă iar nu un mare pupic.

Progresul e o vorbă putredă iar nu o mică alergare.

Zborul e un mers putred iar nu o suprapiatră.

Mireasma e un zbor putred iar nu o duhoare aristocrată. Poetul e un poem putred dar niciodată mare sau mic ci doar în o mie și una de nuanțe.

Și-apoi nu toate semințele cad, unele coboară. Cât despre RĂSPÂNDIREA lor: asta din totdeauna a fost treaba Vântului. Să fim cuvîntul că apoi ne duce el acolo unde trebuie c-om avea treabă.

D. SETLACEC

MEDICINA ROMÂNEASCĂ MEDICINĂ EUROPEANĂ (1859-1916)

Dan Setlacec, *Medicina românească - Medicină europeană (1859-1916)*, Editura Medicală, 1995

PENTRU investigațiile mele despre curentele noastre de idei am citit cu plăcere și totdeauna cu mare interes lucrări despre starea de sănătate a poporului într-o perioadă sau alta. De pildă, lucrarea doctorului G. Banu, *Sănătatea poporului român*, e fundamentală pentru cunoașterea, în adâncuri, a deceniilor interbelice. După cum în micromonografiile grupate în monumentală monografie *60 de sate românești*, elaborată de un colectiv sub coordonarea prof. Dimitrie Gusti, un instrument de lucru de mare valoare tocmai fiindcă surprindea stări de fapt, comunicate în cifre statistice, pentru reconstituirea aceleiași perioade interbelice, așa cum se înfățișa în lumea rurală, atunci zdrobitor majoritară. Tocmai de aceea, am citit multe cărți și studii despre istoria medicinei, dintre care amintesc lucrările dr. I. Felix, dr. V. Gomoiu, apoi cercetările prof. Valeriu Bologa, Ghelerter, G. Brătescu (o lucrare a acestui din urmă cercetător, *Freud în România*, apărută acum vreo trei ani, am și comentat-o în revista noastră). Apoi, în cărțile mele despre *Poporanism*, *Viața lui C. Stere*, *Curentul cultural de la "Contemporanul"* m-am tot întâlnit cu mari personalități ale lumii medicale, totodată și mari oameni de cultură, Paul Bujor, dr. I. Cantacuzino, foști co-directori ai revistei *Viața Românească*, prof. N. Voinov, dr. prof. N. Leon, prof. dr. Francisc (Fritz) Rainer, prieten bun cu Stere la Iași și, apoi, în Bucureștiul ocupat de nemți, (jurnalul său, publicat prin anii optzeci, e plin de înțelesuri), un om extraordinar nu numai pentru histologia pe care a predat-o la Iași și București, dar pentru întinderea cunoștințelor sale cultural-filosofice și muzicale. Așadar, sînt, ca să spun așa, în bune relații cu istoria medicinei de la noi, evident prin lectură. Cu acest sentiment și cu acest interes științific, am citit recenta lucrare a dlui prof. Dan Setlacec, *Medicina românească - Medicină europeană (1859-1916)*. Nu m-a surprins, mărturisesc, că acest mare chirurg (cu siguranță că unul dintre cei mai mari în ultimele decenii) s-a apropiat, la sfîrșitul carierei, de istoria medicinei. Cum ne leagă o frumoasă prietenie, ne-am întâlnit adesea la Biblioteca Academiei în ultimii patru-cinci ani, eu citind în sala 1, d-sa în sala 2. Știam, așadar, că adună material pentru o lucrare de istoria medicinei.

Dl. prof. Dan Setlacec nu s-a apropiat de teritoriul, încă insuficient defrișat, al istoriei medicinei fără un scop anume. Îl irita și îl irită, ca și pe mine, că în ultimii ani se tot spune, pe ton imperativ, că România trebuie să intre în Europa. E o apreciere falsă, care ne instalează, nedrept, undeva, în zone depărtate, parcă afro-asiatice. De fapt, crede cu dreptate prof. Dan Setlacec, noi am fost în Europa și încă bine consolidați. Deceniile dictaturii comuniste ne-au decuplat brutal și

nefiresc (prin anii treizeci și Nae Ionescu cerea, imperios, decuplarea noastră de Europa) de continentul în care pînă atunci ne integrasem firesc și necesar. Așadar, drept e ca, acum, să se ceară nu intrarea ci reintrarea noastră în Europa, tot firesc și necesar. Pentru a demonstra valabilitatea acestei corectări absolut imperioase, a scris dl. prof. Dan Setlacec cartea sa. A ținut să demonstreze, prin istoria profesiei sale medicale, că medicina românească a fost, de la începuturi, sincronă cu medicina europeană. (Și noi, istoricii literari, demonstrăm că, în planul literaturii, al culturii în general, eram, de pe la sfîrșitul secolului trecut, sincroni cu mișcarea literară a Europei de apus, deși curentele tradiționaliste ne voiau izolați în noi înșine, socotind apropierea de Apus o neiertată eroare, primejdioasă foarte pentru specificitate). Cartea dlui prof. Dan Setlacec, deși începe cu perioada constituirii României moderne (1859) și urcă pînă în pragul primului război mondial, cînd și medicina intră în același tempo al modernizării, e o pledoarie lămuritoare pentru ideea căreia îi slujește. Datorită lui Carol Davila, venit, chemat, în Țara Românească, în 1853. la vârsta de 25 de ani, de la Paris, ca să organizeze asistența medicală a oștirii - s-a înființat, destul de repede, școala medicală în România. De altfel, era o practică mai veche în sectorul medical, așa firav cum era, ca medici din străinătate (în special germani) să fie invitați să practice în principatele dunărene. Carol Davila va determina și o schimbare de orientare, îndreptînd pe cei ce plecau să studieze în străinătate spre Franța. Dar Davila, care a înființat întîi Școala de medicină, apoi, în 1868, la București, Facultatea de medicină (cea din Iași s-a întemeiat în 1879) - voise, din capul locului, ca instituția să fie de nivel european. Și, treptat, a izbutit. Facultatea de medicină din București era, în ultimele două decenii ale secolului trecut, cea mai importantă din

zona sud-estică a continentului nostru. Din 1873 se susțin, aici, primele teze de licență și, apoi, de doctorat. Sigur, numărul absolvenților era mic față de nevoi și lumea rurală era lipsită de asistență sanitară necesară. Dar se făceau incontestabile progrese chiar și în legiferarea asistenței sanitare. În 1903, la Congresul internațional de igienă de la Bruxelles s-a apreciat că legile sanitare ale Italiei și României sînt cele mai bune din Europa. Fondurile pentru întemeiere de spitale și dotarea lor (inclusiv cu laboratoare), le furnizau statul dar și bogați donatori. Și, trebuie menționat, că România a fost a patra țară europeană care a înființat Casa de asigurare pentru bătrînețe și invaliditate.

Treptat, se organizau societăți medicale (și pe discipline științifice), publicații (pe unele, *Spitalul* - le-am citit și eu), unele editate de-a dreptul în franțuzește, încep să se publice cărți și cursuri. Și apar marile somități medicale care lucraseră, înainte, în vestite laboratoare și clinici din străinătate. De pildă, V. Babeș a renunțat la catedra deținută la Budapesta, stabilindu-se în București, înființînd aici cercetarea de laborator. Se inițiază, aici, în România, reale cercetări experimentale, pătrunzîndu-se, pe această cale a științei adevărate, în circuitul științific european. Pe lîngă V. Babeș, sînt de amintit G. Assaky, Gh. Marinescu, Levaditi, I. Cantacuzino, C. I. Parhon, N. Paulescu, Fr. Rainer. Aceste personalități, ca și altele, participau la congresele internaționale de medicină ca raportori sau autori de comunicări, colaborau la reviste de specialitate din străinătate. Și, apoi, informau publicul interesat, în revistele din țară, despre ce s-a discutat la acele reuniuni științifice internaționale. Luate de la început, bibliotecile s-au dezvoltat extraordinar, aici aflîndu-se cele mai importante reviste de specialitate din lume, unele colectate prin schimb de publicații, altele prin abonament. Aș reveni, adăugînd că

somitățile medicale românești se distinseseră în perioada studiilor în străinătate în spitalele și laboratoarele unde au funcționat. Și unii au lucrat în clinici și laboratoare conduse de Pasteur sau Wirchow. Prof. Gh. Marinescu, de pildă, fusese laureat cu premiul Charcot pentru studiul epilepsiei. Alții (ca Assaky, Thoma Ionescu, E. Juvara) făcuseră chiar parte din învățămîntul universitar din străinătate, înainte de a reveni în țară. Frecvent, aceștia și alții, publicau lucrări împreună cu maestrul lor. Tezele de doctorat ale unor medici români, publicate chiar în țară, marceau o disciplină, apoi publicau curent în mari reviste din străinătate. Pe scurt spus, medicina românească de pînă la primul război mondial avea cotă reală în lume, fiind, de aceea, profund integrată în cea europeană.

Această realitate impunătoare, pe care autorul o relevă cu bună metodă și exemple cu totul edificatoare, e indiscutabilă. Rămîne însă faptul regretabil în toate că starea sanitară a populației, cu deosebire a țărănimii, era cu totul deficicientă, indicatori hotărîtori, precum mortalitatea infantilă, mortinatalitatea, durata vieții ajungînd la cote catastrofale. Autorul le menționează prob și subliniază că motivația acestei înfrîntătoare realități se datora condițiilor economice în care se afla satul românesc pînă la reforma agrară din 1918-1921. Aceasta nu împiedică gîndul să cugete la paradoxul catastrofal al situației în care, din păcate, ne aflăm instalați. O medicină care ajunge în cîteva decenii la o situație europeană performantă și care, în țară, era neputincioasă să amelioreze starea de sănătate a populației. Nu a fost și nu este acesta singurul paradox cunoscut în România, ea însăși, se pare, țară a paradoxurilor de nelecuit.

E bine că apar astfel de cărți ca aceea a dlui prof. Dan Setlacec. Ele sînt singurele care pot mărturisi lămuritor despre ceea ce am fost și ceea ce năzuim să redevenim.

PĂCATELE LIMBII

de Rodica Zafiu

Limbajul informaticii (II)

NOUL limbaj informatic confirmă observațiile mai vechi ale lingviștilor despre preferința limbajelor științifice pentru substantivele masculine - uneori prin impunerea de variante noi de plural. Față de neutru *registru* din limba standard (cu pluralul *registre*), întîlnim aici masculinul *registru-registri* (cu sensul de specialitate după engl. *register*). Un termen ca *director* (engl. *directory*) este însă încadrat între neutre (are pluralul *directoare*), evident, pentru a evita confundarea sa cu desemnarea masculină a funcției administrative.

O altă trăsătură previzibilă - deoarece caracterizează limbajul științific în genere, și în același timp calculele din engleză - este frecvența compuselor din substantive juxtapuse: *fișier-text*, *așezare fișier*, *limbaj mașină*. Cele mai multe compuse sînt totuși transpuse în română în structuri sintactice explicite, cu legătura între substantive exprimată prin prepoziție sau genitiv (*securitatea fișierului*, *editor de text*).

La o categorie de substantive tehnice (nume de agent sau, mai des, de instrument) e foarte frecventă terminația *-or*, fie preluată din engleză, odată cu cuvintele - *convertor* (engl. *converter*), *procesor* (engl. *processor*), *descriptor* (engl. *descriptor*) -, fie extinsă asupra cuvintelor englezești în *-er*: *asamblor*, *adaptor*, *digitizor*, *interpretor* (engl. *assembler*, *adapter*, *digitizer*, *interpreter*). Mai rar, ideea de agent sau de instrument este transmisă prin substituirea cu sufixul corespunzător din română, *-tor*: *compiler* este adaptat în forma

compilator. *Server*, *controller* sînt totuși păstrate ca atare - probabil fiind inconvenabile, prin omonimii, adaptările de tipul *servitor* sau *controlor*!

Limbajul informaticii atribuie unor cuvinte din limba comună, prin calc semantic, sensuri specializate. Multe dintre aceste sensuri sînt dezvoltate, în engleză, prin metaforă; traducerea metaforei poate fi destul de șocantă, mai ales cînd termenul autohton pare mai concret, cînd are mai puține sensuri secundare abstracte. Intră astfel în limbajul de specialitate autohton termeni ca *mască*, *hartă*, *ecou*, *rădăcină*, *arhitectură*, (deja utilizați în alte limbi științifice sau tehnice), *fereastră*, *bibliotecă*, *magistrală*, *poartă*, *ecluză*, *pachet*, *meniu*, *a salva* etc. Un exemplu de calc mai greu acceptabil - dar poate deja impus - mi se pare a fi *miez* (pentru engl. *core*), mai ales în sintagme de genul *memorie cu miez*, în cazul lui *șoarece* (engl. *mouse*), chiar autorii *Dicționarului explicativ de calculatoare* precizează că traducerea este forțată, fiind folosită incomparabil mai mult forma engleză.

Chiar noțiunea fundamentală a domeniului circulă în două forme paralele: *computer* (cu pronunția de origine) și *calculator*. Termenul mai frecvent pare totuși să fie *calculator*, dicționarul citat îl folosește consecvent, ca și alte lucrări recente de specialitate; *computer* e probabil mai răspîndit în comunicarea orală (a specialiștilor sau a utilizatorilor). E interesant că DEX-ul, apărut în 1975, se plasa încă sub sfera de influență a limbii franceze, acordînd statut preferențial (prin lungimea și detaliile definiției) termenului *ordinateur* (din fr. *ordinateur*) - astăzi complet ieșit din competiție.

Istorie și ideologie în

LITERATURA este unul dintre domeniile de excelență ale legitimității - spune Monica Spiridon într-o analiză consacrată strategiilor de evaluare a marilor lucrări de istorie literară românești.¹⁾ Acceptând enunțul, admitem că istoria literaturii este o atestare a legitimității - deci o dublă legitimare. Nu este întâmplător faptul că după marea istorie a literaturii, publicată de G. Călinescu în 1941, nu a putut lua naștere nici măcar un manual mai serios, în acest domeniu - deoarece se putea promova doar un singur mod de a aborda subiectul și anume: protocronismul. În schimb, aplicarea sa consecventă ar fi degradat în comedie orice întreprindere de mare anvergură. Posibilă a fost numai reeditarea lui Călinescu, în 1982, cu un oarecare adaus de cosmetic - precum și așteptarea... În felul acesta au luat naștere în emigrația externă și întrucâtva în cea internă, două adevărate istorii ale literaturii. Autorul uneia din ele este Nicolae Manolescu, cel mai prestigios critic literar al ultimelor două decenii, care n-a putut fi scos din paginile revistelor, ci doar marginalizat în învățământ, căci preda limba română pentru alofoni. Celălalt autor este Ion Negoitescu, membru al cenaclului de odinioară de la Sibiu, acea grupare de intelectuali și scriitori încheagată în anii 1940 și deopotrivă prigonită de dreapta ca și de stînga, din cauza orientării sale occidentale.

Amîndouă lucrările poartă amprenta mediului în care au luat naștere, sau mai exact: e sesizabil într-însa ceea ce combat. Perfect de înțeles că au eliminat ideologia și istoria. Dar rezultatul se înțelege parcă cu un fel de moment grotesc. Ca și cum autorii ar fi ciuntit literatura română, simplificînd imaginea posibilă a condițiilor producției culturale. Nu lipsa așa-numitului fundal istoric - caracteristic istoriilor literare mai vechi și alipit lor la modul ritual - o resimțim, căci lipsa aceasta este de-a dreptul îmbucurătoare. Dar se poate scrie de pildă despre Mircea Eliade, fără a implica teroarea istoriei, care, conform memoriilor sale, i-a determinat întreaga activitate? Ce-i drept, acest element apare însă în evaluarea făcută de Negoitescu; iar cum scrie el despre universul romanelor eliadiene: "deși

născute într-un mediu social bine determinat, corespunzător anumitor situații istorice adecvate lor, aceste opere sînt pe deplin apolitice" (318). Totuși: putea oare să-i prezinte Eliade la modul apolitic pe comuniști și pe legionari - atît de simpatici lui cîndva (legionarii) - de vreme ce elaborarea tehnicilor rezistenței anticomuniste l-a preocupat pînă la sfîrșitul vieții? Nu-mi vine să cred.

Manolescu procedează oarecum asemănător cu Negoitescu, tratînd literatura cronicărească din secolul XVII drept o specie cvasi apolitică. Este o reacție univocă față de ideologocentrism. Dar cronicarii n-au fost oare în primul rînd ideologi? Ei apar în lucrare drept beletristi fără veleități literare, al căror mesaj avea și anume implicații ideologice. Iar cînd se vorbește despre ideologia lor, nu apare idealul lor dirigent: organizarea pe stări. P.P. Panaitescu, proeminentul reprezentant al filonului realist și raționalist din istoriografia românească, a subliniat tocmai acest lucru drept mesaj ideologic al cronicilor - dar aici el este pomenit doar ca cel care l-a considerat pe Miron Costin un fondator al literaturii memorialistice. (53). Cu toate acestea aprecierile lui Manolescu sînt spirituale, ca și înmlădierile frazei, care îi evocă publicistica de critică literară cu adevărat majoră. Iată un exemplu: după ce menționează că Mihai Viteazul este greu de imaginat fără *Alixandria*, autorul caracterizează situația în felul următor: "Viața trece în literatură iar literatura în viață". (85). În schimb ne simțim îndrituiți a pune întrebarea: pentru ce nu face mențiunea aceasta în legătură cu înființarea mare capodoperă literară românească, *Tiganiada*? Ea este pentru Manolescu o epopee a literaturii, fiind inspirată din Cervantes. Opera este deci prezentată fără filosofie politică. Mai exact, aceasta figurează ce-i drept în analiza lui Manolescu, dar numai cînd el consideră că Budai-Deleanu a renunțat la publicarea operei sale de teama cititorului, și anume pentru faptul că *Tiganiada* ironizează ideile respective nu se vorbește însă. Presupun că Manolescu era sătul de martirologia ardeleană, de iosefinismul lui Budai-Deleanu și de analizele sale asupra iacobinismului. Spațiul literar românesc apare în chip de mediu omogen, în dauna Ardealului. Cred că pe Manolescu îl plictisea și cultul și misticismul Transilvaniei. Dar plictisul său nu schimbă întru nimic faptul că semnificația Reformei și a unirii bisericesti greco-catolice se poate depista în text numai indirect. Pentru autor, cuvîntările mitropolitului Varlaam al Moldovei au, în cultura românească, o pondere egală cu a traducerii Bibliei, făcută de Luther, în cea germană. Din partea noastră, punem în contradictoriu întrebarea: de ce nu consideră că omonimul întreprinderii lutheriene este Noul Testament de la Bălgrad, din 1648? Mai ales că însuși Iorga i-a înălțat pe cel mai înalt pedestal frumusețea limbii! Nu-i găsim în lucrarea lui Manolescu nici pe marii corifei ai luminismului ardelean. În schimb, tratarea literaturii anilor 1830 este aidoma celei cu care ne-au obișnuit manualele cele-stas de istorie literară. Întîi se tratează ideologia epocii, sau mai exact se semnalează, sub titlul "Ideologie",

punctele de vedere formulate în evaluarea romantismului, acceptîndu-se mai ales teoria lui V. Nemoianu, conform căreia romantismului sălbatec îi urmează o perioadă mai blîndă, *biedermeier*.

PARE-SE că reprezentanții concepției estetizante nu se simt familiarizați cu literatura română veche. Ei nu și-au asumat o analiză cultural-morfologică a culturii românești, gen Eugen Lovinescu, sau elaborarea unei istorii a culturii, de felul istoriei literare sintetizatoare a lui Iorga. Într-adevăr, Ion Negoitescu pornește de la anii 1830 și, după cîteva instantanee despre creatori și opere, urmate de prezentarea generației de la 1840, își începe suita de portrete, întrerupînd-o în funcție de stingerea generațiilor, ca să intercaleze scurte caracterizări, de cîteva pagini, ale curentelor și ale problemelor schimbului de generații.

Ca structură, ambele istorii literare noi pot fi asemănate cu marea operă a lui Călinescu. Virtute sau carență? N-ăș pune întrebarea în felul acesta. Este o necesitate. Necesitatea continuității. Cele două opere semnalează regăsirea identității frustrate în deceniile din urmă. În privința metodei, avem de a face, ca formă, cu enciclopedismul, însă pe un fundal psihologic cît se poate de structurat. Mircea Martin a demonstrat complexele determinante pentru strategia cu care își construia Călinescu textele, aceste complexe fiind: lipsa de tradiții a literaturii române și intermitențele survenirii în evoluția ei. Iată pentru ce, în loc de un istoric al evoluției, ni se oferă o suită de portrete cu caracter teleologic. Pe deasupra, Călinescu a creat o tradiție, de care nu s-a desprins nici Manolescu și nici Negoitescu, chiar dacă în probleme de amănunt ei contestă cîte o caracterizare frapantă dată de Călinescu. Teleologia acestuia continuă să trăiască. La Negoitescu, diverse strădanii îl indică mereu pe Eminescu, din moștenirea căruia au să se alimenteze urmașii - iar Manolescu menține tradiția complexelor călinesciene, făcînd anacronice mențiuni comparative evaluatorii. În felul acesta, însă, lipsește tocmai prezentarea manifestării tradițiilor reale. Vom da drept exemplu portretul lui Bălcescu.

Potrivit concepției sale estetizante, centrată pe operă, Manolescu pornește de la faptul că introducerea cărții despre Mihai Viteazul este concepută sub semnul credinței romantice în providență. Dar oare nu a făcut Bălcescu un aliaj din acest loc comun al ortodoxiei? Tocmai de acest lucru și-a dat seama, și l-a absolutizat, firește, Nichifor Crainic, a cărui ideologie nu este simpatcă deoarece genocidul nu poate fi simpatcă - și totuși el nu poate constitui un motiv de a face uitată esența relevării. Căci la Bălcescu are loc totodată reformularea emoției religioase care, în viața spirituală românească, este o problemă importantă și, pentru multă lume, jenantă. Ca să încheiem chestiunea pe scurt: în legătură cu una din scrisorile lui Bălcescu, în care acesta se plînge de amărăciunile exilului suferit din vrerea lui Dumnezeu, Manolescu spune: "Aici nu avem de a face cu artificiala retorică a lui Lammenais, de care s-au contami-

nat atît de mulți dintre noștri, de la Eliade la Rosica, la echilibratul Russo - ci cu a sincerității absolute". Cîtu aspect atît de frapant rîntreg de probleme. De Lammenais n-a fost sintiunea merită un studiu). O năis nu i-a ajutat pe românuleze emoția religioasă? buie pus în culpă? De ce referire la Michelet, ale cănpot fi deasemenea puse în opera istoriografică a lui Băl mai spre a sugera sincroni cultura românească și cea Iar dacă mai sus am putut deprecierea moștenirii culene, acum putem vorbi desmensionarea ei. Cultul lui teazul este pentru Manolescu ardelenească. Într-adevăr, săi de mare efect au fost sorginte ardeleană. Dar el pistat și în activitatea mai ti D. Philippi și D. Fotingreci, la contribuie la trezismului românesc. Manolesstilul lui Bălcescu, cu cel a lui moldovean Ureche, iar construire a textului, cu cografilor luminiști din Ardfost oare mai just ca opera l să fie raportată la tradiția cî din Moldova și Muntenia prin opera lui Bălcescu izvoarelor unifică și împl două tradiții. Trebuie să s Miron Costin, Mihai își asubil, drept care nu-și poatinul - pe cînd în cronicile individul și destinul se c Binele și Răul își dau lupîncleștării dintre grupele b ate de putere. Conform Bălcescu, de aici se ridică l erou național, însă nu-și îndatoririle naționale, nu-i i iobagii români ardeleni și această cauză, el eșuează î nefavorabile ale traiectoriilor epocă. Numai în parte p acord cu afirmația că "spiri Bălcescu nu este nici fiind modern, fundamentat pe id pe sentimente decît pe id tocmai în acest punct a rez nitatea sa? Căci putem p dreptate întrebarea: nici M fost oare modern? (Pe de fundamentezîndu-se evaluare la ipostaza de istoric a lui autorul ei îl omite dintre n sale referiri tocmai pe P monograf proeminent al lui al lui Mihai Viteazul.) M lansează în dispută cu coleg Petrescu, conform păreri cartea despre Mihai se c reciproc două perspective; mitică, purtătorul ei fiind M tit eșuării din cauză că nu îș chemarea - și cea ironi reprezentată prin capriciosu secventat Băthory Zsigmond Bălcescu înclinat către prof nu poate fi depistat în te Manolescu. La antipodul lu află Răul, reprezentat prin sultan turc și mai presus de împăratul Rudolf, care se f voievodul român, spre a- apoi din arena istoriei, sau m face el ci curtea sa - dar to

¹⁾ *România literară*, 1992, p. 24.

Idiul literaturii române

alității. Între timp apare cu interențe bufonul nițel cam tragic al istoriei, Báthory Zsigmond, care, vrând-rind, îi înlesnește drum lui Mihai. Dar este totuși depistabil un Bălcescu care dezvăluie necrutătoare ironie suferă din cauza ei. Acel Bălcescu nu conta pe victoria Habsburgilor în urma anului 1848 și pe faptul că asta are să fie o victorie fundamentală românească - pentru ca peste o vreme de an să se alieze cu maghiarii în Europa revoluționară, iar curînd să aceea - recunoscînd că în Ardeal războiul luptaseră sub steagul celei mai minabile tiranii - să conteze pe fapcă unitatea națională românească țială poate fi realizată înfrîn cadrul perioadei habsburgice, drept prim pas spre unitatea națională deplină - în timp ce ducea tratative cu emigrația ghiașă despre șansele confederației maghiare și despre alternativa de a se rezolva problema ardeleană fie prin obținerea autonomiei, fie prin schimb de populație...

Bălcescu ne este prezentat drept un om de idei și de sentimente, dar și de idei nu prea aflăm nimic, decât Manolescu e mai preocupat de simțirea sentimentelor, decât de investigațiile privind sursa și obiectul acestor. Or, cartea despre Mihai a scris-o la îndemnul fundamental politicianul, iar sentința sa îmi dă o senzație de gol, deoarece sînt de părere că este vorba de un mesaj al politicianului, redactat cu joace scriitoricești. (...)

NEGOÎTESCU construiește o istorie mai didactică decît Manolescu. "Nicolae Bălcescu e, alături de Eminescu, cea mai presionantă apariție în cultura românească din secolul al 19-lea". De la 1821 pînă în 1918, strădaniile naționale poartă pecetea sa. Iar ideile de referitoare la construirea națiunii au un verdictul autentic: "Bălcescu este un om lipsit de gîndire originală și de beletristice. Autentică este, însă, la omul politic și istoric, trăirea sa, conștiința acțiunii sale spirituale, manifestate nu numai prin conștientă meridională, dar și claritate de gînd". (47). Dar sugerarea ingeniozității stilistice sau a dialecticii jocului între sentiment și intelect nu te poate să uieți frămîntările politicianului. Cartea despre Mihai, simți pînă la sfîrșit dilemele menționate, pe care le-au creat condițiile puterii așa cum se prezentau ele în Europa, sau mai răbă doar modificările speranțelor de ele. Pe lângă acestea mai simți un conflict lăuntric în dramatica relație dintre om și istorie: problema existenței acelei rîvnite Români care cuprindă într-însa pe toți românii. Ardealul este leagănul poporului român, dar în același timp și un meleag mult naționalități. "Politicul - scrie Manolescu - va admira felurimea unilor și religiilor adunate din toate colțurile lumii pe acest pămînt, unde Dumnezeu însuși pare a le fi chemat, înzînd înaintea lor o masă așa de elusată, cum și minunatele instituții democratice ce au ocrotit acești oameni, pe cînd despotismul le mătura din toată Europa". Însă ideea națională ține, latent, și barbarismul omogenității. (Am încercat, în *Erdélyi éneke - Istoria Ardealului* - să ilus-

trez acest lucru prin o serie de exemple maghiare, românești și săsești.) Atent la realitate, istoricul-politician soluționează conflictul - dar o face oare în folosul sau în detrimentul propriilor sale idei? Să decidă cititorul, sesizînd frămîntările lăuntrice ale lui Bălcescu, care consemnează următoarele: "Revoluția de la 1848 din Țara Românească singură pricepu că spre a asigura libertatea, trebuie a lăsa pe boieri a putrezi în pace și a ucide boieria prin proclamarea dreptului comun. Românii ardeleni n-au priceput aceasta nici la 1848; cu atît mai mult ei n-o pricepură la 1859. Ei gîndeau că nu e nici drept, nici folositor, nici cu putință de a curăți țara Ardealului de toate populațiile străine, care fac mai a treia parte din totalul locuitorilor ei; uitară că o posesie îndelungată aduce drepturi pozitive și netăgăduite, că o naționalitate, oricît de mică va fi, trebuie respectată, căci sînt e dreptul ce are de a trăi pe pămîntul ce ocupă; că acest drept natural e pe deasupra oricărui drept, de vreme ce istoric pămîntul este al oamenilor iar nu oamenii ai pămîntului. Problema de dezlegat în Ardeal era și este nu cum fac Românii, Ungurii, Sașii și Săcuii, ca să rămîna numai ei singuri într'aceea țară și să gonească pe celelalte popoare, ci trebuie proclamînd dreptul comun sau egalitatea pentru indivizi și naționalități, să caute mijlocul de a armoniza împreună, alcătuiind un stat federativ. Fără îndoială că numărul Românilor din Ardeal le asigură în orice caz o preponderență naturală și dreaptă în treburile țării și va prefăce Ardealul întrucâtva într-o țară românească.

Astfel Românii și Ungurii, la 1848, luptîndu-se unii împotriva celorlalți, plecară dela aceleași principii greșite și căzură supt același jug".

Oare analiza estetizantă nu descompune armonia dintre stil și mesaj în cazul că are drept obiect opere în care literatura și politica se interferează atît de mult încît eventual nici nu se mai pot distinge? Și n-ar trebui să se acorde mai mult spațiu dramei sufletești a creatorului?

Correspondența din epocă cîștigă valențe de specie inegalabil valoroasă, prin faptul că oglindește întregul destinului individual cu cel comunitar. Istoricii literari nici nu pregetă a se folosi de această posibilitate, în măsura în care istoricii și istoricii literari publică materialul epistolar din epocă, ei fiind de altfel - more patrio - nițel cam desconsiderați de către epigonii estetizanților. Celor ce nu frecventează arhive, le rămîne însă ascuns acest univers de o bogăție fără egal, al literaturii intime și disimulate. Marele tehnocrat din politica epocii - Ion C. Brătianu - este un cultivator pur-sînge al genului epistolar. Fratele său de asemenea. Scrisorile sale adresate lui Michelet sunt animate de ambiții de beletrist. Ar putea fi descoperiți noi scriitori români, și, printre ei, unii care nu au scris în românește sau nici măcar nu cunoșteau limba. Faptul că G. Călinescu uita de ea, nu înseamnă că Aurélie Ghica care s-a considerat româncă n-ar fi un fenomen care ar trebui descoperit. D. Rosenthal - ajuns în conflict cu normele familiale evreiești pestane și devenit pictorul revoluției, se consideră român conform deosebit de

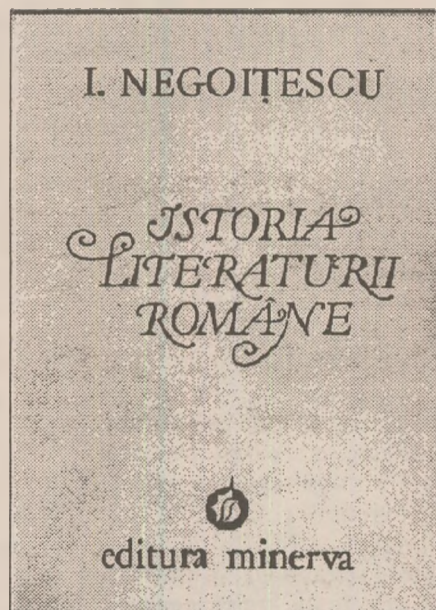
frumoaselor sale scrisori către C. A. Rosetti, și își dă chiar viața pentru cauza națională românească, întrucît - renunțînd la felul său de viață biedermeier austriac, aproape deplin încheiat - dă curs cererii emigrației românești de la Paris și pleacă în Ardeal cu o misiune organizatorică, dar fiind arestat la Pesta, se sinucide în închisoare. Istoria literară a lui Negoîtescu, ca și cea a lui Manolescu se inspiră copios din corespondența epocii, atrăgînd atenția și asupra faptului că ar trebui să se scrie o istorie a literaturii epistolare.

Istoria poate fi prezentă în istoria literaturii, dacă autorul acesteia din urmă realizează o apropiere intimă cu scriitorul și cu epoca. Pe măsură ce ne apropiem de prezent, cele două opere se îmbibă de istorie. Simți în ele atmosfera și prezența istoriei. (...)

SE pune însă întrebarea dacă un fenomen literar atît de complicat cum este romanticismul, poate fi caracterizat oare cu ajutorul unui model. În istoria literaturii romantice se pare că intervine alarmant sumbrul avertisment al lui Paul Valéry, descurajator și constituind pentru multă lume un verdict de achitare: dacă vrei să definești romanticismul, trebuie să-ți pierzi spiritul de sistematizare (l'esprit de la rigueur). În schimb, printr-un ciudat joc al "pietății profesionale", dacă îți asumi riscul definirii - nu se ține seama de tine. Astfel de pildă, în general nu se fac referiri la monografia lui Carl Schmitt, intitulată *Romanticismul politic*, scrisă în 1918, apoi prelucrată și publicată de cîțiva ani și în limba engleză.²⁾ Or, această lucrare conține și definiții gen model: romanticismul nu este altceva decît secularizarea lui Dumnezeu în subiect genial. Schema lui Schmitt sugerează foarte bine hipertrofierea eului romantic. Iar definiția aceasta poate fi considerată model, parte datorită conciziei sale și parte pentru că autorul o aplică într-adevăr în așa fel încît se poate afirma că o verifică, sau, cu alte cuvinte, o pune să plutească pe apa timpului. (...)

Manolescu n-a devenit însă victimă modelării, deși nava lui s-a scufundat pe undeva, aproape fără să se observe. Ceea ce spun, nu este malițiozitate de critic. Manolescu a vrut să rezolve prea multe probleme deodată, iar specificul și dezideratele sintezei nu i-au îngăduit modelajul consecvent. Ion Negoîtescu a fost mai consecvent și mai sincer, enunțînd drept singur etalon valoarea estetică. Promovarea criticii literare din zilele noastre, retroactiv pentru veacurile trecute, constituie o palpitantă aventură spirituală și necesită un mare curaj, precum are și numeroase justificări. O astfel de mînuire a istoriei pare însă a se răzbuna. Probabil opera lui Manolescu va ajunge la un nivel pînă atunci încă neatins, doar în momentul cînd își va încheia volumele consacrate celei de a doua jumătăți a secolului trecut și secolului nostru. Credința aceasta mi-o confirmă opera lui Negoîtescu, deoarece el tratează despre literatura română pînă la 1945. Cînd este vorba

²⁾ Carl Schmitt: *Politische Romantik*. München-Leipzig, 1925. Idem: *Political Romanticism*. (Guy Oakes: Translator's Introduction.) Cambridge (Mass) - London, 1986.

de chestiuni cu adevărat actuale, portretele sale devin perle ale eseisticii românești. El caută răspuns la lucruri care îl interesează pe omul de astăzi, și de aici i se trag și contradicțiile de altfel mărunte. De pildă îi reproșează lui Călinescu că uită de poeziile mari ale lui Eminescu, însă el însuși face același lucru în reconstrucția imaginii despre lume a poetului. Pe de altă parte însă, dezvăluie printr-o argumentație magistrală corelațiile dintre naționalismul lui Eminescu și filosofia sa existențială. Negoîtescu ne oferă un răspuns de valabilitate clasică, poate, la întrebarea: cum a fost posibil ca o mare operă poetică să se întreacă cu o publicistică atît de brutal naționalistă. (...)

Criticii români au subliniat că Nicolae Manolescu și Ion Negoîtescu au canonizat, mergînd pe urmele lui Călinescu, marele predecesor. După cum am mai semnalat, eu nu văd în aceasta un epigonism, ci reușita de a fi găsit tradițiile istoriografiei literare. Mai rămîne să se reconstruiască istoria evoluției literaturii care depășește portretele. Cea mai importantă contribuție a celor două istorii ale literaturii este îndoiala rodnică: "datorită definițiilor sale, orice istorie a literaturii se visează pură, însă prin natura sa nu este" - scrie Nicolae Manolescu. La rîndul său, și Ion Negoîtescu mărturisește că operele literare analizate "le-a citit și recitit și a gîndit zi de zi asupra lor, din punctul de vedere al istoriei trăite". (În acest caz, impură mi se pare istoria.) Plasînd în prim-plan îndoiala și metoda, cei doi autori ne-au dat totodată impulsul de a renunța la practicarea canonizării. În arena marcată de ei, se poate discuta de ce anume este frumoasă și place o operă. Iar în această discuție îți poți clarifica, sau mai exact: conștientiza relația cu istoria și cu ideologia - pe temeiul metodologiei. Este incontestabil deci că, mai presus de emoția lecturii, îi datorăm lui Ion Negoîtescu și lui Nicolae Manolescu mai mult decît s-ar crede.

(fragmente)

În românește de
Gelu Păteanu

Autorul acestui comentariu, Miskloczy Ambrus, este istoric, profesor la Universitatea din Budapesta.

Scrisori către doamna M. (II)

Congresul scriitorilor din toamna lui 1968

25 aprilie 1975

PUNCTUL culminant al liberalizării a fost după 21 august. Explicația ar fi că Ceaușescu s'a opus în mod sincer invaziei sovietice și se temea tot atât de sincer pentru propria sa piele. Pe cine se putea bizui? În exterior pe simpatia relativă de care se bucura și pe care a sporit-o mult opunându-se atât de hotărât sovieticilor. Corneliu Mănescu (prieten cu MRP), pe atunci președinte al sesiunii ONU, umbla ca nebunul prin toată lumea pentru a smulge făgăduiala unui sprijin cât de mic; și bineînțeles o echipă întreagă de diplomați. Iar în interior, pe ura populației împotriva rușilor. Sunt convins că se gândea să se opună și cu armele dacă ar fi fost nevoie. Dar pentru ca această opoziție să aibă o credibilitate trebuia ca populația să aibă pentru ce să lupte, să aibă iluzia că-și apără niște interese vitale. Așa că era absolut firesc să dea o anumită libertate, care în primele zile după 21 august a fost destul de mare. Era și o oarecare debandadă, oamenii erau înspăimântați dar și exaltați. Spectacolul estivanților cehi pe care invazia i-a surprins pe litoralul românesc, era destul de jalnic: înșirați pe trotuare, unii plângând, mai toți ascultând radioul cu tranzistori. În aceste prime zile am umblat cu Neacșu pe la casele scriitorilor să strângem semnături pe un apel de convocare a unui Congres extraordinar în care să ne manifestăm solidaritatea cu scriitorii cehi. Eram ca doi comsomoliști caraghioși, dar dincolo de ușorul ridicol al situației, reconfortant era că scriitorii care mai șovăitori care mai hotărâți, semnau cu toții. N'au refuzat decât doi sau trei; și bineînțeles că

n'am putut să mergem la toți, cei din provincie au fost scutiți de această probă. De fapt era și mare brambureală, căci nimeni nu mai știa care e "linia" partidului; cred că nici Partidul însuși! Aveam mașina revistei *Luceafărul* și ne puteam astfel deplasa destul de repede. Spre seară, după ce deja strânsesem vreo două sute de semnături, Securitatea a început să ne urmărească și până la urmă ne-a obligat să oprim această acțiune. Poate că totuși asta a contribuit la grăbirea ținerii Congresului.

CLIMATUL de libertate din acele zile s'a deteriorat, bineînțeles. Prima șovăire și deci prima strângere de șurub a avut loc după întrevvederele dintre Ceaușescu și Tito, undeva într'un sat pe malul Dunării. Se pare că Tito l'ar fi sfătuit să se mai potolească și mai ales i-a spus să nu-și facă prea multe iluzii în privința sprijinului militar pe care i-l-ar putea acorda. (Cel puțin astea erau zvonurile care circulau prin târg).

A doua dare înapoi s'a produs când Dubcek și oamenii lui au acceptat condițiile puse de ruși pentru "normalizare". Țin minte că eram la Virgil Teodorescu în birou (pe atunci vice-președinte; à propos, se pare că recent a fost numit președinte ad interim) când ușa s'a deschis și Titus Popovici, isteric ca de obicei, și pe deasupra și pilit, a intrat urlând ca un bezmetic că Dubcek a cedat, și pe urmă a început să se rostogolească pe covor ca un epileptic. Îți povestesc toate astea ca să realizezi puțin atmosfera momentului. Am întrerupt "foiletonul", pentru că un jurnalist american mi-a adus vestea că am fost exclus din Uniunea Scriitorilor. A trebuit deci să mă ocup de afacerea asta...

REVIN la Congresul din 1968.

Un lucru e cert: a fost Congresul

cel mai liber din toate câte au fost până acum. Ceea ce nu înseamnă că n'au fost unele interdicții: de pildă eu n'am putut lua cuvântul. Evenimentul cel mai spectaculos s'a produs în penultima zi a Congresului, când ședința era prezidată de Preda (care ținuse cu o zi înainte un foarte bun discurs despre discreditarea Cuvântului). Acest Preda are o fire destul de curioasă de țaran autoritar; în plus poate că primise și instrucțiuni să facă în așa fel ca toate luările de cuvânt să se epuizeze în ziua aceea, pentru ca seara să se treacă la vot, iar a doua zi să fie o ședință mai mult festivă, la care să nu se pună probleme grave, cu atât mai mult cu cât urma să vină Ceaușescu să ne țină o cuvântare. Ei bine, Preda a făcut ce-a făcut că a enervat pe toată lumea: nu respecta ordinea înscrierilor la cuvânt, evita grupul nostru, întrerupea vorbitorii; s'a creat o tensiune punctată de vociferări; într'o pauză, decisă de prezidiu, pauză care se prelungea peste măsură (și doar se spusese că nu mai e timp) eu m'am urcat la tribună și am citit o poezie a lui Păunescu care se potrivea foarte bine cu momentul. Poezia se chema "Ieșirea din sobă" (cred) și era plină de aluzii subversive care deveneau și mai subversive în condițiile momentului. Pe urmă ședința s'a reluat, dar sala fierbea, iar după o altercație pe care Preda a avut-o cu nu știu cine grupul nostru s'a ridicat, eu am spus că în condițiile astea noi ne retragem, și am părăsit sala. Ce este formidabil și, ca să zic așa, unic e faptul că mai mult de jumătate din sală s'a ridicat și ne-a urmat. Congresul avea loc în Ateneul Român. Holul Ateneului era în urma acestei retrageri masive plin de scriitori furioși. Am redactat o telegramă de protest destinată lui Ceaușescu. Secretarul de partid al orașului București, un anume Rădoi, care se bucura de o oarecare simpatie printre scriitori pe care i-a ajutat dâ-

du'le case mai confortabile sau mai ales promițându-le, împreună cu acei scriitori considerați mai populari: Geo Dumitrescu, Jebeleanu, încercau să ne convingă să renunțăm la telegramă. Discuții, tratative interminabile. Între timp pe ușa masivă a Ateneului își face apariția M.R.P. care venea de la Văleni unde așteptase ca prostul una din mașinile Uniunii care i se promisese. Pierduse două zile din Congres, și atunci luase trenul și era grăbit. A traversat holul în fugă, tot așa a urcat și scările, a pătruns pe scenă prin culise și sub privirile speriate și admirative ale prezidiului și ale sălii s'a îndreptat spre amvonul (tribuna) vorbitorului, unde un biet scriitoras de duzină îngăima niște vorbe; acesta s'a întrerupt, s'a dat pur și simplu la o parte și M.R.P. a început să vorbească gâfâind. (Așa mi s'a povestit, pentru că în timpul asta eu mă aflu în biroul lui Rădoi în mari discuții și tocmeli). Oricum a fost, discursul lui M.R.P. a explodat ca o bombă: a vorbit despre toate subiectele care încă mai rămăseseră tabu, și mai ales despre cenzură. Atrăși de acest discurs "răsculații" au reintrat în sală; pe de altă parte grupul nostru a acceptat un compromis în sensul că am acceptat să mă abțin de la cuvânt, pentru că aș fi prea brutal și impresionez neplăcut pe tovarășii sus-puși care ascultau în direct dezbaterile, printr'un sistem de microfoane branșate în așa fel încât să se poată totuși auzi din clădirea Comitetului Central. În schimb au vorbit Ivănceanu și Dimov. (...)

Centrul Soros pentru artă contemporană

anunță programul

ARTSLINK

■ Programul se adresează artiștilor și administratorilor unor organizații artistice care doresc să participe la schimburi culturale internaționale. ARTSLINK oferă burse care acoperă cheltuielile legate de o ședere de 5 săptămâni într-o instituție artistică americană pentru tineri artiști și manageri culturali din Europa Centrală și de Est. Instituțiile gazdă vor asigura pregătirea practică a bursierilor în domeniul lor de interes, având prilejul să participe direct la activitatea instituțiilor respective. Ei vor putea de asemenea să intre în contact cu artiști și alte organizații din comunitatea respectivă.

■ Domeniile artistice la care se referă programul sunt: artele vizuale, artele spectacolului, media, design, literatură. Prin managerii culturali înțelegem persoane care se ocupă cu administrarea unor instituții, organizații sau programe artistice. Nu vor fi acceptați studenți, amatori, critici, ziariști, persoane implicate în activitatea de cercetare și de învățământ, sau persoane care au mai beneficiat de această bursă în anii precedenți.

■ Înscrierea pentru participare la program se face pe formulare ARTSLINK. Candidații vor trebui să

prezinte de asemenea, un scurt proiect pe care ar dori să-l realizeze ca bursieri ARTSLINK. Perioada de desfășurare a bursei va fi noiembrie-decembrie 1996.

Termenul limită de înscriere: 11 decembrie 1995.

■ Formulare și informații suplimentare puteți obține la:

CENTRUL SOROS PENTRU ARTĂ CONTEMPORANĂ

BUCUREȘTI, Calea Victoriei 141, et. 2, sector 1, C.P. 1-82,

tel. 311 21 92, fax. 311 21 93

și la birourile FUNDATIEI SOROS PENTRU

O SOCIETATE DESCHISĂ din:

CLUJ, str. Tebei nr.21, 3400, C.P. 1-73, 1-1084, tel. 064-420480;

TIMIȘOARA, str. Semenici nr. 10, 1900, tel. 056-199960, 130189;

IAȘI, str. Moara de foc nr. 35, et. 7, 6600, tel. 032-252920, 252922.

O dublă sărbătoare

SĂRBĂTORIREA a 75 de ani de la crearea Societății Compozitorilor Români a dovedit o dată mai mult că, dincolo de rivalități, umori, orgolii, nemulțumiri justificate sau nu, de diversitățile de opinii, Uniunea noastră a reușit să mențină de-a lungul timpului o anume coeziune, un fel de sentiment al apartenenței. Chiar în perioadele când presiunile politice insuportabile sau curente de interese au generat turbulențe care au antrenat persoane și grupuri nu s-a ajuns niciodată pînă la o fractură, forțele centripete fiind mai puternice decît cele distructive. Foarte pertinent și bine țintit a surprins în cuvîntul său la Adunarea festivă Adrian Iorgulescu, Președintele Uniunii, istoria zbuciumată a obștei muzicale, demonstrînd că ea este într-afit de legată de istoria modernă a muzicii românești încît aproape că nu pot fi despărțite, una luminînd-o, explicînd-o pe cealaltă.

Toate datele, istoria avaturilor creației și a principiilor estetice vehiculate și mai ales evoluția oamenilor sînt viu evocate în volumul omagial, dar deloc festiv, intitulat (nu foarte atractiv) "Universul muzicii românești" de O.L. Cosma, lansat cu acest prilej. Conținutul oferă însă mult mai mult decît titlul și în 600 de pagini format mare autorul evocă întemeiat pe o enormă documentație de arhivă viața de zi cu zi a Societății Compozitorilor devenită apoi Uniune. Cu obiectivitate și deseori cu o detașare ironică, el perindă prin fața ochilor noștri întîmplări și personaje și din fărîme, mozaicat, se conturează portretele mai multor generații de muzicieni. Cei care, contemporani cu noi, au crezut prea mult în puterea de uitare a confrăților vor fi poate stînjiți cînd își vor vedea numele legat de fapte sau lucrări pe care ar prefera să le știe dispărute din memorie. Dar astfel, fără patimă sau invective, din documentul nud, istoria reface itinerarii biografice incomode; această restabilire a unor adevăruri este meritul esențial al cărții lui O.L. Cosma.

Tot adiacent sărbătoririi a fost deschisă, în colaborare cu Muzeul Național de Artă o expoziție de pictură și grafică din colecția Uniunii, colecție provenită din achiziții și donații ale unor muzicieni. Au fost redată astfel circuitului public o serie de lucrări purtînd semnături prestigioase: Grigorescu, Pallady, Tonitza, Ghiață, Ciucurencu etc., opere practice "inedite" căci păstrate pînă acum în tăcerea depozitelor, de o valoare de patrimoniu greu de estimat.

În fine, "Decada muzicii românești" a ilustrat prin numeroase concerte, creația ce și-a făcut drum în lume sub cupola obștei compozitorilor de-a lungul a șapte decenii. Desigur, programul unui asemenea festival poate fi imaginat în fel și chip sau poate fi contestat de pe margine, dar numai cei direct implicați într-o asemenea întreprindere știu cît este de dificilă, din multe și variu motive. Au fost programate circa 200 de compozitori din trecut și prezent și cred că s-a urmărit prin aceasta reprezentarea întregii obște de la întemeietori pînă la tînăra generație - de la Enescu și Brăiloiu la Mihaela Vosganian, Dan Dediș sau Dana Teodorescu. Dacă ar fi să-i găsim cu cusur, s-ar putea spune că a fost mai degrabă o "strigare a catalogului" decît o rememorare a operelor majore; dar chiar dacă a dus la oarecare nivelare, personal, cred că principiul a fost corect pentru că a fost o sărbătoare a breslei - care există nu numai prin vîrfurile ei, ci și prin masa compozitorilor - și nu neapărat o panoramă a creației în sine; după cum faptul că printre numele selectate s-au strecurat și cîteva mai nesemnificative nu este chiar grav.

Momentul ar fi fost propice pentru lansarea unor prime audiții; știm că creația originală intră greu astăzi în repertoriu, interpretii preferînd să facă o investiție de muncă și timp cu un succes mai rapid și mai sigur. Dar numeric au fost mult prea puține primele audiții înscrise în program, și e păcat căci era un

bun prilej pentru multe serii de "inedite" care își așteaptă rîndul în sertarele compozitorilor.

Excelentă a fost ideea extinderii Decadei și în alte orașe, după cum a fost binevenită și includerea în programe a tuturor genurilor, a unor domenii îndeosebi uitate în asemenea împrejurări ca muzica electronică, teatrul instrumental, spectacolul de revistă.

În fine, un simpozion și-a dorit să fie o incursiune în istorie și în același timp un remember sentimental al vieții trăite sub acoperișul Palatului Cantacuzino.

Se impune să mă opresc la un moment căruia i s-ar fi cuvenit o relevare aparte și care s-a pierdut în mulțimea manifestărilor, și anume la jubileul Corului Radio. Concertul care a marcat aniversarea a 50 de ani de activitate a coincis cu Decada și a fost integrat în programul ei. Nu se poate trece peste momentul dat fără a spune că acest ansamblu - poate cel mai chinat în trecut în "Spectacole festive", în penibilele montaje cu care ne gratifica Televiziunea în fiecare seară, tîrît pe staioane, obligat la un repertoriu nedemn și acesta pregătît în pripă în așa fel încît să tocească exigența artistică - trăiește în acești ani un reviriment spectaculos, regăsindu-și demnitatea artistică. Sub conducerea excelentului profesionist care este Aurel Grigoraș, întărit cu forțe proaspete, abordează cu eficiență și mobilitate artistică un repertoriu extrem de larg, de la Bach la contemporani și de la muzica românească la Gershwin. Lucrînd cu pasiune și gust pentru calitate, Corul Radio reușește să transforme fiecare apariție a sa într-o satisfacție artistică.

Nu am găsit altă încheiere mai potrivită pentru această relatare decît un convențional la mulți ani celor sărbătoriți - breslei celor ce scriu muzică și despre muzică și Corului Radio.

Elena Zottoviceanu

Alternative

UNUL dintre scopurile estetice, și nu numai, ale Uniunii Teatrale din România, UNITER, este și acela de a face viabile soluții artistice alternative la cele instituționalizate, obișnuite pentru fenomenul teatral. Primul program de acest fel a fost acela intitulat "Alternative", materializat în vara anului 1994 prin work-shopul ținut de Andrei Șerban la Arad cu tineri, mai mult sau mai puțin profesioniști. Acum, ideea are forme mult mai ample și mai complexe. Duminică, 19 noiembrie, a fost inaugurat oficial, la Iași, "Centrul de cercetare și producție teatrală". Directorul acestuia este regizorul Alexandru Dabija, unul dintre cei mai buni manageri pe care i-a avut la conducere un teatru din România după '89. Cel mai puțin au înțeles acest lucru oficialitățile, și, din păcate, majoritatea colectivului Teatrului "Odeon". Formația sa profundă de om de teatru și non-conformistă, gîndirea sa artistică și estetică deschisă, neatinsă de convenții, programul său care privește mereu la ziua de... poimîine, toate la un loc și fiecare în parte sînt garanții că acest "Centru de cercetare și producție teatrală" de la Iași va fi un important loc spiritual, teatral. El nu va produce spectacole, se va menține pe o linie de cercetare, de căutare, de provocare a unor fenomene vii, a unor dialoguri eficiente despre ce înseamnă creație teatrală. Neproducînd spectacole, Centrul nu are un caracter competitiv în acest sens. Directorul de programe este Adrian Păcuraru, actor la Teatrul Național din Iași. La inaugurare au participat doamna Sanda Manu, vicepreședinte al UNITER, regizorul David Esrig și foarte multă lume care iubește teatrul. Timp de o săptămînă, marele profesor și regizor David Esrig va susține un work-shop, un atelier de lucru cu actori profesioniști de la Teatrul Național, de la Teatrul pentru copii și tineret "Luceafărul", precum și cu studenți de la Academia de Teatru din Iași. Generozitatea cu care David Esrig a acceptat să revină în România, să lucreze, primul, la acest Centru este și un semn benefic, de bun augur. (M.C.)

CRONICA PLASTICĂ

de Pavel Șușară

Între imagine și spectacol

SCENOGRAFIA, spre deosebire de celelalte genuri ale artelor plastice, ilustrează o realitate culturală ambiguă, greu de aproximat în cîteva cuvinte tocmai datorită neîntreruptului său balans între lumea pură a imaginii și un anumit pragmatism al acesteia care se integrează în marele ceremonial scenic. Din această pricină, prezența publică a scenografului, dincolo de sala de spectacol, este rară (dacă nu foarte rară) în peisajul nostru expozițional. Pentru că arta sa are, înainte de toate, o finalitate scenică. Ea creează cadrul material și simbolic al unei lumi în plină expansiune - căreia îi argumentează și îi adîncește realitatea - și doar undeva, în preistoria ei, mai ascunde acele elemente de gîndire și de limbaj pe care le poate revendica spațiul artelor plastice, al graficii în particular. În acest sens, expoziția scenografei Ștefania Cenean (Institutul Cultural Francez) este mai mult decît un dialog obișnuit cu publicul; ea reprezintă o acceptare a privitorului în intimitatea unui proces de creație, o formă de a deconspira proiectul în succesiunea etapelor sale, de la varianta nudă a schiței pregătitoare și pînă la cele intermediare sau la obiectul finit. Gîndită complex și sprijinită pe genuri diverse (desen, afiș, fotografie, materiale și obiecte textile, costum, instalații etc.) ea circumscrie atît dinamică subtilă a unei gîndiri plastice ajunse la o deplină maturitate, cît și dominantele stilistice ale unei conștiințe care și-a găsit formele optime de expresie. Din

punct de vedere stilistic, lucrările Ștefaniei Cenean se înscriu într-un spațiu aparent paradoxal, altminteri perfect solid - dar cu viziunea regizorală a lui Silviu Purcărete pe care de multe ori au ilustrat-o scenografic; și care s-ar putea numi al unui *baroc hieratic*. Atît desenul, cît și obiectul sau ansamblul constituit, deși au tendința de a sugera extensii spațiale multiple, cu o remarcabilă prezență optică, ele introduc, în subtext, repere spirituale rigurose controlate, a căror natură este aproape aforistică în raport cu nenumăratele sugestii și stări pe care le încorporează și le comunică. Dacă dominanța *barocă* poate fi percepută în profunzimea desenului, în insașiabila sa rețea de linii și de valori, ori în voluptățile cromatice, fotografiile din spectacole surprind episoade memorabile și își regizează atmosfera, autodefinindu-se în cîmpul stilistic al istoriei artei prin aluzii transparente și prin citate directe. Imaginile din spectacolul Titus Andronicus, de pildă, (regia Silviu Purcărete) invocă transparent pictura barocă a unor Caravaggio sau Georges De la Tours, exploatînd într-o diversă gamă compozițională întregul efect al clar-

obscurului - dialogul umbră-ecleraj - pe care ei și școala lor l-au impus și l-au consacrat în istoria artei. Chiar dacă în aceste decupaje din spectacol elementele imediate ale scenografiei se pierd sub puternicul impact al *atmosferei* în ansamblul său, Ștefania Cenean știe că atmosfera însăși este o construcție și un efect scenografic, dincolo de elementele concrete care o compun. Astfel, ceea ce ar părea la prima vedere un simplu document fotografic, martor al unui episod consumat, este, în profunzimea sa, o modalitate de *recreație* în cod static și pur vizual a unei scene - cu o evidentă dinamică temporală. Documentul se transformă, în felul acesta, în compoziție, în portret compozițional, în portret de grup, în formă plastică, finalmente, suficientă sieși, fără context și fără memorie. Ceea ce dovedește în afara oricărei îndoieli că scenograful, cînd are curajul de a se izola pentru o clipă și de a se abstrage din com-

plexul scenei, își regăsește natura sa originară de artist plastic pur și simplu, pe cît de autentic în gîndire, pe atît de stăpîn pe mijloacele de expresie. Și dacă mai era nevoie, expoziția Ștefaniei Cenean o demonstrează încă o dată.

Schiță din "Phaedra". Regia - Silviu Purcărete

PREPELEAC

de Constantin
Toiu

Spre luarea aminte a moralistilor

SECRETUL unui om de spirit este mai puțin secret decât secretul unui prost.

Culmea vulgarității mi se pare a fi să te slujești de niște argumente care nu sunt bune decât pentru un anume public - adică pentru un spectator sau ascultător croit neapărat pe măsura celui mai prost, și care nu rezistă înaintea unui om rece și singur. Dar ceea ce durează, nu durează decât prin consimțământul acestuia din urmă.

Adevărații noștri inamici sunt tăcuți.

Un om care te atacă, nu-i decât unul care își ușurează cugetul.

Închipește-ți fața unui ins ce caută și așterne pe hîrtie o înjurătură zdravănă contra ta. El o șterge, și-o tot șterge, pînă ce găsește alta și mai teribilă.

Toată lumea este asasină.

Există o mică mișcare secretă, un reflex care asasinează - rade în mod intim, doboară pe cel ce ți-a spus un lucru care nu-ți place.

Ce de prunci, dacă privirea ar putea fecunda!

Ce de morți, dacă ar putea ucide!

Străzile ar fi pline de cadavre și de femei gravide.

Musca asta mă irită, și o suprim. Creanga asta mă înțeapă, și o rup. Crimele nu sunt altceva; - deci oamenii se umplu repede cu imagini de crime, dintre care cea mai mare parte nici măcar nu-i fac să reflecteze, deși pe negîndite se complac la gîndul lor. Orice ideal, orice dorință implică totdeauna, la o mică adîncime, un număr de suprimări și de siluiri ale altor ființe, astfel încît cel ce ar voi să se izbăvească de ele complet, s-ar suprima pe sine însuși. Religii, națiuni, secte, partide, toate sunt astfel. Orice politică vede înaintea de orice execuții masive; apoi, - fericirea universală...

Pedeapsa înjosește moralitatea deoarece îi dă crimei o compensație finită.

Pedeapsa reduce grozăvia crimei la grozăvia pedepsei; - ea o absolvă, la urma urmei; și face din crimă o treabă negociabilă, comensurabilă: te poți tîrgui.

Justiția represivă. - Dacă un om însărcinat să conducă o afacere serioasă, ar adopta măsuri asemănătoare legilor noastre penale, ar fi socotit un nebun. Societatea prinde criminalul și îl ține închis cinci ani, fără a se mai gîndi la al șaselea. Acest om trebuie să trăiască, dar din ce? - El nu mai are credit, nici meserie, nici resurse. E pus în libertate și mai periculos și mai inutilizabil decât înainte.

Se pare, deci, că Societatea nu-i bine gestionată, sau că ea nu este o afacere serioasă.

Se numește *Morală* tot ce se poate spune și scrie despre următoarea problemă:

Pentru ce anume, - în ce caz, prin ce mijloace, - omul, în lipsa oricărei constrîngerii fizice, este îndemnat să facă ce nu-i place, și să nu facă ce-i place?

O *Morală* devine ridicolă cînd ea poate să se reducă în cele din urmă la aceasta: acționează contra ta; nu ai nimic de temut și nici de sperat.

Moralistul este un amator dificil. Lui îi trebuie lupte și chiar și căderi. O morală fără sfîșieri, primejdii, tulburări, remușcări, grețuri nu are nici o salvare. Lucrul neplăcut, chinul, rîvna neobosită, vîntul contrar, sunt esențiale desăvîșirii acestei arte. Meritul razei, nu doar potrivirea cu regula. Energia cheltuită în răspăr contează.

Așadar, morală lui se reduce la orgoliul de a contraria. Rezultă de aici cu ușurință că un ins moral din fire, silindu-se să fie imoral, e tot una cu un ins imoral ce se silește să fie moral.

Nimic nu-i simplu. ... Aici se deschide procesul sistemului nervos.

(Paul Valéry, *TEL QUEL*, Gallimard)

Fragmente în românește de
C.T.

**SIMULACRELE
NORMALITĂȚII**

de Eugen
Negrici

Arachné

FIINDCĂ există obiceiul ca inițiatorii de doctrine sau de noi discipline să-și caute simboluri, embleme, figuri tutelare, mituri confirmative cu ajutorul cărora să-și fixeze plastic mesajul, ne mirăm că asupra legendei tinerei țesătoare lidene Arachné n-au stăruit, în măsura meritată, teoreticienii producerii textului. Sau poate au făcut-o și nu realizez unde, dar nu-mi pare rău de zăbava noastră de acum în preajma lui Arachné. Ea - să ne amintim - îndrăznise să rivalizeze cu Atena în arta tapiseriei. Deși avea reputația de a fi fost eleva zeiței, afirma, sfidător, că nu datorează, de fapt, acesteia nimic și că e gata să participe la o competiție spre a-și proba măiestria. În întrecerea care a avut loc, Atena a fost, ori s-a simțit umilită. Cei doi sprezece zei ai Olimpului prinși de ea, în broderie, în atitudini solemne au fost probabil admirați și doar atît (soarta academismului și a artei oficiale). Altfel trebuie să fi reacționat privitorii curioși în fața tapiseriei lui Arachné care îi înfățișa pe zei cu micile lor păcate - și în combinații erotice cu muritorii. Și atunci a avut loc tipica scenă de furie a zeului care își simte amenințată supremația, Arachné aflîndu-se, în felul ei, într-o ipostază prometeică. Văzîndu-și țesătura sfîșiată de Atena, ea încearcă - lovită și înjosită - să se spînzure, dar nu i se permite, ci, preschimbată în păianjen (arachné, în gr.), e lăsată să continue să țasă capătul firului ei, o pînză amenințată oricînd să se destrame în bătaia fiecărei pale de vînt, o biată pînză pe care trebuie să o refaci fără încetare secretînd din tine firul supraviețuirii în atîrnare. Este, fără îndoială, o legendă cu implicații poetice pornind chiar de la imaginea primară a îndelung răbdătorului artist-țesător. Ea trimite imediat și la binecunoscuta postură a celui care erou demiurg sau muritor este pedepsit pentru cutezanța de a fi vrut să întrecă divinitatea (imițîndu-i gestul creației), la slăbiciunea omenească a

artistului care îl face dependent de rigorile climatului din jur, de bunăvoința stăpînilor și de energia cu care își va trage din el neconținut substanța salvatoare pe măsura creșterii amenințării și a înmulțirii primejdiilor ca spre a le zădărnici și compensa. Ca supliciu, arta e menită - cum se vede - să se substituie sinuciderii, dar nu poate fi mai mult decât o sinucidere lentă, torsionată, chinuitoare. Aici, facerea sugerează infinitudinea, continuitatea fără speranță, reluarea sistemică a construcției, din moment ce autorul (țesătorul) rămîne în neîntrepută legătură cu opera sa care depinde de el și pe care o "operează" continuu. Dar să vedem și partea luminoasă a mitului. El pare să se refere nu atît la artist cît într-o măsură mai mare la puterea de regenerare și la rostul artei în general.

Din *Dictionnaire des symboles* (Chevalier) aflăm importanța pe care multe popoare o acordă păianjenului ca simbol cosmologic. Simbolul e păianjeniat - în India - pe dispunerea păianjenului în mijlocul pînzei sale și pe capacitatea lui de a o extrage din propria substanță precum face soarele cu propriile raze. Firele care unesc între ele razele în cercuri concentrice - deși din ce în ce mai îndepărtate de centru, sînt totuși emanate, legate și dependente de acest centru care devine chiar imaginea Principiului. *Upanișadele* oferă poeticienilor și o altă sugestie: simbolismul ascensional al păianjenului care, înălțîndu-se cu ajutorul propriului fir, parvine la libertate; firul - deci manifestarea creatoare - reprezintă astfel un suport al realizării spirituale. La drept vorbind, firul pe care îl scoate păianjenul din el e analog scării lui Iacob și podului lui Mahomed, deci căilor de transgresare a pămîntescului. În orice caz, voi avea de-aici încolo destule argumente metafizice pentru a interzice în camera mea de lucru deranjarea simbolurilor cosmogonice.

Ocean

Un principe (3)

LA ORELE 16, doctorul Wagner îmi deschidea la patra ușă din pavilionul nebunilor periculoși. În salonul VIP era rîndul lui Hitler să țină discursuri, amenințînd din pat omenirea. Dostoievski își pusese plapuma în cap, în semn de protest. Che Guevara sta la picioarele Führerului și lua note. Prințul, cu o mașină de scris pe genunchi, chinuia clapele zgomotoase și recalcitrante. "N-am timp astăzi, Neculce, dar îți dau un alt fragment din memorii. Cu asta îi convingi de autenticitate". Și către medic, sever: "Dumneata ce cauți aici? Nu ți-am interzis să mai calci prin curtea mea?". Doctorul Wagner își ceru iertare, și fiindcă nu ni se mai da atenție și, în plus, vocea lui Hitler se îngroșase prea tare, am ieșit. În cabinetul medicului am citit următoarele file din jurnal și i le-am tradus și lui:

1687

(Traducere din graiul edercun)

Cînd am ajuns la Tarigrad nu mă mai satuream să privesc frumusețile orașului. Boghdan Saray e ca un palat din vise. După ce servitorii au despachetat, am coborît cu Ismail la mare. Un spectacol mai măreț nu văzusem pînă atunci. Valuri și vîlurele se zbăteau către fărîmă nostru; apa era cînd verde cumu-i crîngul, cînd albastră ca cerul, cînd vîntată, vîrgată de spuma albă.

Corăbii pînteoase se întreceau cu caicuri și bărcuțe și peste toată această lume veghea soarele.

La liman, un pescar grec a tăiat în fața mea un pește zdravăn și i-a scos din pîntece un inel de aur ce mi l-a vîndut, favorizîndu-mă față de alți mușterii ce se înghionteau cu tipăte ascuțite ca să vadă minunea. M-a costat trei ducați și am fost fericit pînă cînd am aflat de la Antioh că grecul acela e un înșelător care vinde la străini (fără experiență) mai multe asemenea inele băgate de el mai înainte în măruntaile peștelui. Singura mea consolare a fost mărturisirea lui Antioh că și el căzuse în cursa /grecului/.

1687

Nesățiosul corb de la București /Constantin Brîncoveanu/ continuă să bage zîzanie și să ne tulbure viața și aici. Ieri ne-a chemat Caimacamul la el acasă, pentru că C. i-a raportat că eu n-aș fi fiul principelui Cantemir al Moldovei, ci un bastard trimis drept zălog în locul adevăratei beizadele.

A trebuit să răspund la multe întrebări despre tatăl meu și despre neamul nostru, de cînd și de unde sîntem, pe Antioh nu l-a lăsat să vorbească, numai pe mine mă întreba.

La urmă a rîs, a bătut din palme și a venit o sluj-

toare cum alta mai frumoasă n-am văzut, care ne-a adus cafele. Și a spus Caimacamul că seamănă leit cu tata și că acela care l-a informat, capuchehaia lui Constantin Vodă, e un mincinos. A mai arătat că ancheta aceasta l-a costat timp și bani pentru care sacrificiu Antioh i-a dat niște pungi cu parale. Și a zis că dacă vrem să ne întoarcem acasă, putem pleca în Moldova. Și m-a mai întrebat, de unde știu așa de bine turcește și ce limbi mai vorbesc, dar eu nu-l ascultam, ci mă gîndeam la acea apariție miraculoasă cu ochi de căprioară, ce servise cafelele. Și a gîndit dragomanul că sînt rușinos și de aceea încurcat la limbă.

Au urmat cîteva minute de tăcere. Apoi Wagner a vrut să afle dacă întîmplările descrise sînt plauzibile și ce e cu candidatura la tronul rusesc. M-am trezit că apăr autenticitatea textului. Inimaginabil! Mă molipsisem. Ce se petrecuse cu mine? Eram victima jocului unui dement. Pasionat, cîteva zile la rînd tot ce am găsit despre Cantemir, de la Neculce pînă la Panaitescu. Elsa rîdea de mine: "Biv-vel-vornice, poți să-mi dai solnița?". Pe de altă parte era și foarte îngrijorată cînd m-a auzit vorbind în somn rusește. Eram la Dimitrievka.

Paul Miron

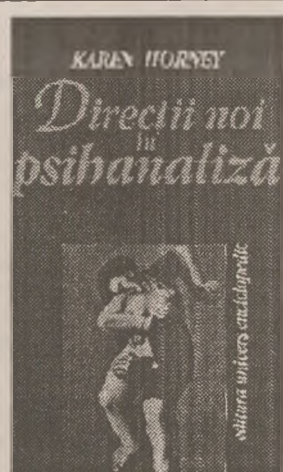
Drăcușorul prejudecăților

TEMA cărților comentate astăzi ar putea fi afirmarea personalității. Pentru realizarea acestui principiu goethean (*Höchstes Glück der Menschenkinder/ sei nur die Persönlichkeit*) omul modern ar avea de luptat cu niscaiva "drăcușori", între care prejudecata (uită ce știi despre tine, ce spun alții despre tine - întreabă-te doar ce crezi tu despre tine și

cialiste în Fontane, *Schach von Wuthenow* își păstrează farmecul - care nu e numai meritul "taifăsuiei" dominante, ci și al conturării unor personaje de neuitat. Schach von Wuthenow este un ofițer fredericianist și conservator, sclav al "onoarei", care ajunge să se sinucidă pentru a respecta conveniențele (cer scuze pentru o precizare care ar putea fi totuși utilă celor ce n-au auzit pronunțat titlul romanului în original: Wuthenow se citește Wuthenó, fără w final, deoarece terminația -ow provine din -au, "câmp", "luncă", sufix frecvent la nume nobiliare și localități). Cititorul zilelor noastre înclină să "zâmbească a rădere" auzind, în două cuvinte, relatarea subiectului (poveste adevărată și nu inventată de autor): un ofițer de tradiție prusacă se îndrăgostește de o preafrumoasă doamnă (văduvă) din nobilime; toată societatea înțelege și aprobă admirația lui; într-o bună zi, rămas singur cu fiica frumoasei - care, din păcate, a fost urâtă de vârsat și mai e și prea deșteaptă pentru a plăcea - se lasă "dus de val" și căcătuiește. În mod normal, ar fi trebuit să o ceară de nevastă - dar gândul că toată lumea va râde de el, de frumosul care a curtat frumoasa și s-a ales cu o urâtă, îl chinuie cumplit. Obligat de rege să se însoare, o face - și se sinucide. Povestea ar părea, relatată astfel, demodată, rigidă, însă, prin harul lui Fontane, cititorul devine el însuși Schach, se zbate între iubire și datorie, esențe și aparențe, cunoaștere de sine și prejudecată. Învinșul de viață Schach ne cotrobăie prin toate cotloanele sufletului, stîrnind nori de praf scripitor: oare omul modern a reușit să se dezbrace de prejudecăți? Și dacă da, este el mai fericit?

Și femeile sunt oameni

LA FEL DE pasionant ca un roman este studiul protagonistei *number one* a "culturalismului" american, Karen Horney (1885-1952). Emigrată din Germania în vremea fascismului, neopsihanalista americană pornește în cercetările ei de la Freud, însă își propune "un pas hotărât" dincolo de el, depășirea limitelor unei psihologii instinctuale și genetice. De fapt, ea îi reproșează lui Freud, din perspectivă adleeriană, faptul că explică într-un mod prea mecanic ansamblul personalității pornind de la unul din elementele sale, viața sexuală. Ca și Adler, ea insistă mai mult asupra nevoii de afirmare, de dominație, cheia nevrozelor aflându-se în descoperirea sentiment-

Karen Horney, *Direcții noi în psihanaliză*. Traducere, studiu introductiv și note de dr. Leonard Gavrilu. Editura Univers Enciclopedic, 1995, 251 p., 4500 lei.

tului de inferioritate (nevrozele = "rebeliuni mascate față de societatea nedreaptă" - Marcuse). Metoda freudiană, de a explica prin psihanaliză toate valorile culturii umane (arta, de pildă, ca sublimare a instinctelor refulate - vezi schiopul Toulouse-Lautrec care picta balerine, "pentru compensare") lasă în afară esențialul. Psihanaliza artei nu va explica de ce arta este artă.

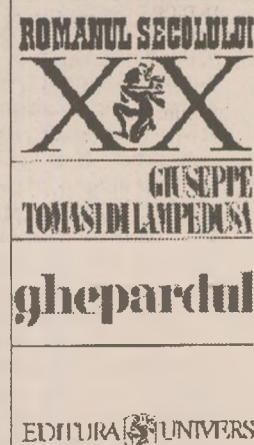
Privind astfel lucrurile, "manifestările narcisiste, masochiste sau perfecționiste nu sunt derivate ale forțelor instinctuale, ci încercări ale individului de a-și croi un făgaș prin mulțimea unor primejdii necunoscute". Terapia va urmări restaurarea încrederii în sine a individului. Dacă am analiza astfel eroul lui Fontane - Schach von Wuthenow - am constata că el a fost victima lipsei de încredere în sine. Care a fost generată de mediul cultural - Germania acelei epoci (imaginați-vă un turc din același an care să se sinucidă de gura lumii, fiindcă a necinstit o urâtă!).

Din acest punct de vedere, al relevanței constrângerilor culturale, al noilor dimensiuni în relația individ-societate, Karen Horney revaluează teoria libidoului, complexul lui Oedip, conceptul de narcisism, psihologia feminină, instinctul morții, accentuarea importanței copilăriei, conceptul de transfer, "eul" și "sinele", anxietatea, conceptul de "supraeu", terapia psihanalitică ș.a. Un singur exemplu: schimbarea punctului de vedere al femeii moderne asupra încrederii în sine. Dacă femeia a trăit "secole și secole în condiții în care a fost ținută departe de marile responsabilități economice și politice,

existența ei reducându-se la o viață privată în sfera emoționalului", situația culturală a împins-o pe femeie să privească dragostea ca pe singura valoare care contează. De aici, cultul frumuseții, teama de îmbătrânire, care-i domină evoluția încă din tinerețe, generând "un puternic sentiment al insecurității în fața vieții". De aici, disprețul pentru calități care nu intră în sfera eroticii - maturitatea, tactul, independența, judecata obiectivă, înțelepciunea. Într-un cuvânt, femeia societății patriarhale n-a luat în serios sarcina dezvoltării proprii personalități, dar acum a început s-o facă. A bon entendeur, salut!

O simfonie a resemnării

A APĂRUT a treia ediție a *Ghepardului*, cartea ducelui de Palma, prinț de Lampedusa, cel care până la 60 de ani nu se manifestase ca autor: carte scrisă în câteva luni, parcă dintr-o urgentă nevoie testamentară (să ne fie lăsată amintirea unei lumi care nu se mai întoarce), operă

Giuseppe Tomasi di Lampedusa, *Ghepardul*. Traducere de Tașcu Gheorghiu. Cuvânt înainte de Michaela Șchiopu. Editura Univers, 1955, 231 p., 4500 lei.

atât de complexă, încât a speriat la început editorii; gloria ei, prințul n-a apucat s-o vadă. Romanul - în aparență istoric, dar și "roman al morții", și "roman de familie", autobiografic - se petrece între 1860 și 1910, epoca lui Garibaldi, în apusul soarelui regalității și răsăritul republicii italiene. Ghepardul aflat pe blazonul lui Salina (aruncat, în final, pe fereastră, ca un câine plin de molii, cu o labă ridicată în sus, a blestem) simbolizează sfârșitul unei specii elegante și rare, al cărei loc avea să fie ocupat de șacali și hiene. Singura consolă, Don Fabrizio și-o găsește în meditație, retrăgându-se în observatorul său astronomic sau în studiul matematicilor (domeniile aspirației spre absolut). Melancolia romanului - amplu poem, elegie siciliană - e datorată mai puțin dispariției unei clase, cât conștiinței efemerității vieții.

Cu toate că în prim plan se află învins/învingătorul Salina (posibil alter ego pentru Lampedusa), princiara până conturează și alte psihologii: îndrăgostiții Angelica și Tancredi (nume împrumutate din Arios-

to), burghezul Calogero Sedara (tatăl Angelicăi) care așteaptă instaurarea republicii în speranța că va înhăta averile prințului. Filigranul textului are o filmică putere de sugestie. De pildă, prințul, "drept ca un turn în capul scării", privește "cum se micșorează ghemotocul acela de viclenie, de haine prost croite, de aur, de ignoranță, care făcea parte acum din familia lui" (tatăl Angelicăi).

Destinul românesc al *Ghepardului* a beneficiat de o mare șansă: traducerea de excepție a lui Tașcu Gheorghiu, el însuși personaj din stirpea lui Salina. Cartea nu mai e resimțită ca traducere, iar avizatul studiu al Michaeliei Șchiopu, care însoțește prezenta ediție, atrage atenția asupra multiplelor teme și voci pe care le ascunde această simfonie a resemnării.

Psihologie de luptător

AMINTIRILE unui antrenor - binecunoscutul Bela Karolyi, "descoperitorul" Nadiei Comăneci și al altor vedete - intră aprioric în categoria *best-sellers*, deoarece evocă o lume tuturor cunoscută: citindu-l, ne amintim de propria noastră tinerețe etc. Dar nu "acțiunea" în sine merită interes (cum a devenit Bela antrenor, cum a întemeiat școlile de la Onești și Deva, cum i s-au pus bețe-n roate, cum a trebuit să emigreze din cauza dictatorului) ci felul în care povestește. Fiind tradusă din engleză, cartea nu pare deloc a fi scrisă de un maghiar din România: nici o înțepătură cu iz naționalist, dimpotrivă, toleranță, înțelegere, fraternizare cu locuitorii Oneștilor și Devei. Mult umor și mai ales o explozivă încredere în sine - încredere pe care a reușit să o transmită elevelor sale. Încredere pe care o transmite și cititorului: "Nu contează cine ești sau dacă ești copilul unui miner sau al unui inginer. Calitatea vieții este determinată de individ, nu de locuri și situații. Am avut un sentiment de pace știind cu adevărat că dacă aș fi rămas (în Ro-

Bela Karolyi, Nancy Ann Richardson, *Fără teamă. Putere, pasiune, politică în gimnastică*. Prefață de Cristian Topescu. Editura Olimp, 1995, 265 p., 3700 lei.

mânia) aș fi găsit fericirea pentru că asta mi-e firea. Voi fi întotdeauna un luptător, în noua mea patrie sau în cea veche. Și întotdeauna voi găsi partea strălucitoare a vieții pentru că așa mi-e felul".

Cărți primite la redacție

◆ F.W. Schelling, *Bruno sau despre principiul divin și principiul natural al lucrurilor*. Traducere, cuvânt introductiv și note de Vasile Muscă. Editura Humanitas, 189 p., 3500 lei.

◆ Augustin, *De magistro*. Ediție bilingvă. Text latin-român. Traducere de Mihai Rădulescu și Constantin Noica. Editura Humanitas, 1994, 158 p., 1300 lei.

◆ Arthur Schopenhauer, *Scrieri despre filozofie și religie*. Traducere de Anca Rădulescu. Editura Humanitas, 1995, 206 p., 3500 lei.

◆ Jean Nouzille, *Transilvania. Zonă de con-*

tacte și conflicte. Traducere de Șerban Velescu. Editura Enciclopedică, 1995, 300 p., f.p.

◆ François Brune, *Morții ne vorbesc*. Traducere de Șerban Velescu. Editura Enciclopedică, 1995, 413 p., 3900 lei.

◆ Rudolf Steiner, *Știința inițiativă și cunoașterea astrilor*. Traducere și note: Cristina Muică. Editura Univers Enciclopedic, 1995, 154 p., f.p.

◆ Carlos Castaneda, *Învățăturile lui Don Juan. O cale de cunoaștere Yaqui*. Traducere de Lidia Iancu. Edition du Goéland. Editura Univers Enciclopedic. București 1995, 238 p., f.p.

MERSUL UNDINEI

INGEBORG BACHMANN, născută în 1926 la Klagenfurt, moartă în 1973 la Roma. Studii de filosofie. A trăit la Roma, München, Zürich și Berlin. S-a numărat printre membrii de marcă ai "Grupului 47". A fost una dintre cele mai tulburătoare voci ale litericii feminine universale, impunându-se cu pregnanță și în proza scurtă, roman și eseu. Textul publicat aici este de fapt un poem în proză ce depășește cu mult limitele literaturii feminine și feministe în care poate am fi tentați s-o încadrăm la prima vedere. Este un strigăt al ființei umane care spulberă toate opreliștile, țintind spre adevărul și libertatea absolută. Și chiar dacă toate aceste zbatere esuează, rămâne veșnic o privire îndreptată spre desăvârșire, spre imposibil, spre inaccesibil. (N.I.)

VOI oamenilor! Monștrilor!
Voi monștrilor cu numele Hans! Cu numele ăsta pe care nu-l pot uita niciodată.

Ori de câte ori treceam prin luminii și crengile se deschideau, când nuiielele îmi ștergeau apa de pe brațe și frunzele îmi lingeau stropii de ploaie din păr, mă loveam de unul cu numele Hans.

Da, am învățat această logică după care unul trebuie să se numească Hans, unul la fel cu ceilalți, dar cu toate acestea numai unul. Mereu e numai unul care poartă acest nume și nu-l pot uita chiar dacă v-aș uita pe toți, v-aș uita de tot și definitiv, așa cum v-am iubit de tot și definitiv. Și chiar dacă săruturile voastre și sămînța voastră au fost de mult spălate de marile ape - de ploaie, de râuri, de mări - de mult spălate și duse de valuri, numele e tot aici și proliferază sub apă pentru că nu pot să încetez să-l strig Hans, Hans...

Voi, monștrilor cu mîini dure și neli-niștite, cu unghii scurte, palide, unghii roase, cu margini negre, cu manșetele albe în jurul încheieturilor, cu pulovărele deșirate, cu hainele de un gri uniform, cu scurtele din piele ieftină și cu cămăși largi de vară! Dar lăsați-mă să fiu exactă și să vă arăt acum disprețul meu pentru că nu mă voi mai întoarce, nu voi mai răspunde semnului pe care mi-l faceți cu mîna, nu voi răspunde nici unei invitații la un pahar cu vin, la o călătorie, la un spectacol de teatru. Nu mă voi întoarce niciodată, niciodată n-am să mai spun da și tu și da. Toate aceste cuvinte nu vor mai exista și poate că am să vă spun și de ce. Cunoașteți întrebările, ele încep toate cu "de ce?". În viața mea nu există întrebări. Iubesc apa, transparența ei densă, verdele valurilor și făpturile mute (în curînd voi fi și eu la fel de mută), părul meu printre ele în apa cea dreaptă, în oglinda indiferentă care îmi interzice să vă privesc altfel. Granița udă dintre mine și mine... Nu am copii de la voi pentru că nu am cunoscut întrebări, nici provocare, nici precauție, nici intenție, nici viitor și nu știam că se poate lua loc într-o altă viață. Mie nu mi-a trebuit nici o subvenție, nici o confirmare, nici o asigurare, doar aer, aerul nopții, aerul țărîmului, aerul graniței, ca să pot mereu lua aer pentru cuvinte noi, pentru săruturi noi, pentru o mărturisire continuă. Da. Da. Cînd mărturisirea era făcută, eram condamnată să iubesc; și dacă într-o zi mă eliberam din iubire, trebuia să intru înapoi în apă, în acest element în care nimeni nu-și clădește un cuib, nu-și trage un acoperiș peste grinzi, nu se învește cu o prelată. A nu fi nicăieri, a nu rămîne nicăieri. Să te scufunzi, să te destinzi, să te miști fără demonstrații de forță - și, într-o zi, să-ți vii în fire, să ieși

iar la suprafață, să treci printr-un luminii, să-l vezi pe el și să spui "Hans". Să începi cu începutul.

"Bună seara".

"Bună seara".

"E departe pînă la tine?".

"Departe, foarte departe".

"Și departe e pînă la mine".

Să repeți mereu o greșeală, să faci o greșeală care te-a stigmatizat. Și la ce mai folosește atunci să fii spălat cu toate apele, cu apele Dunării și ale Rînului, cu cele ale Tibrului și ale Nilului, cu apele limpezi ale mărilor înghețate, cu apele de cerneală ale largului și cu cele ale bălților vrăjite? Aprigele femei ale oamenilor își ascut limbile și fulgeră cu privirea, blînde femei ale oamenilor lasă să le cadă cîteva lacrimi tăcute și ele își fac treaba. Dar bărbații tac. Mîngie pătruși părul femeilor și al copiilor lor, deschid ziarul, își revăd socotelile sau fac radioul tare și ascultă totuși dincolo de acesta sunetul ghiocului, fanfara vîntului și apoi încă o dată, mai tîrziu, cînd în case este întuneric, se ridică în taină, deschid ușa, își încordează auzul pe hol, în grădină, pe alei în jos și deodată aud limpede: sunetul durerii, strigătul depărtărilor, muzica fantomatică. Vino! Vino! Măcar o dată, vino!

VOI monștrilor, cu femeile voastre!

Nu ai spus tu: Țasta e iadul și de ce rămîn cu ea, n-o să înțeleagă nimeni niciodată. Nu ai spus tu: Nevasta mea e un om minunat, are nevoie de mine, n-ar putea trăi fără mine? N-ai spus-o tu?! Și nu ai rîs și ai spus într-un moment de exuberanță: Niciodată să nu pui preț pe asemenea lucruri, niciodată. Și n-ai spus tu: Așa să fie mereu și nu altfel, cuvinte fără nici o valoare! Voi, monștrilor, cu vorbele voastre, voi care căutați vorbele femeilor ca să nu vă lipsească nimic, ca lumea să fie rotundă. Voi care vă faceți din femei iubite și neveste, femei de o zi, femei de sfîrșit de săptămînă, femei de toată viața și pe voi vă lăsați făcuți bărbații lor. (Asta ar merita o trezire la realitate!) Voi, cu gelozia pe femeile voastre, cu atenția voastră trufașă, cu tirania și refugiuil căutat la femeile voastre, voi, cu banii voștri pentru întreținerea casei, cu dialogurile de noapte bună, aceste consolidări, paza împotriva exteriorului, voi, cu îmbrățișările voastre pricepute, cu îmbrățișările voastre distrate și mereu neajutorate. Am rămas uimită că le dați femeilor voastre bani pentru cumpărături și pentru rochii și călătorii estivale și atunci le invitați (dacă invită ea, plătește firește). Cumpărați și vă lăsați cumpărați. De voi îmi vine să rîd și să mă mir. Hans, Hans, de voi, studenților insignifianți, și de voi, bravi muncitori, care vă luați femei colaboratoare să muncii împreună, fiecare se face mai deștept la altă facultate, fiecare avansează la altă fabrică, faceți eforturi, strîngeți bani și vă înhămați la viitor. Da, firește, vă luați și femeile cu voi ca să consolidați viitorul, ca ele să aducă pe lume copii, vă îmblînziți atunci cînd ele colindă în dreapta și în stînga temătoare și fericite cu plozii în burță. Sau le interziceți să aibă copii, nu vreți să fiți deranjați și vă grăbiți să ajungeți bătrîni cu micile voastre provizii de tinerețe. O, asta ar merita o teribilă trezire! Voi, înșelătorilor și înșelaților. Nu încercați cu mine așa ceva.

Cu mine nu!

Voi cu muzele și animalele voastre de povară, cu tărășele voastre învățate și rezonabile căvoră le îngăduiți uneori să vorbească... Rîsul meu a clătînat în-

delung apa, un rîs gîlgîitor pe care l-ați imitat uneori noaptea înspăimîntați. Pentru că întotdeauna ați știut că e un rîs de groază și că vă ajungeți vouă înșivă și nu v-ați împăcat niciodată cu gîndul acesta.

De aceea e mai bine să nu vă sculați noaptea, să nu traversați coridorul, să nu coborîți, să nu vă încordați auzul în curte, nici în grădină, deoarece nu ar fi nimic altceva decît recunoașterea tăcută că, mai presus de orice, sîntem supuși ispitei printr-un sunet al durerii, printr-un ecou, prin mrejele ei și rîvnim marea trădare. Niciodată nu ați fost împăcați cu voi înșivă. Niciodată cu casele voastre, cu tot ce ați durat. În secret v-ați bucurat mereu de fiecare cărămidă care a zburat, de fiecare prăbușire anunțată. V-ați jucat încîntați cu gîndul la un fiasco, la evadare, la rușine, la singurătatea care v-ar fi eliberat de tot ce există. Prea mult v-a plăcut să vă jucați în gînd cu toate acestea. Cînd soseam, cînd mă anunța o boare de vînt, atunci săreați iute de la locul vostru și știați că ora era aproape, rușinea, respingerea, stricăciunea, neînțeleșul. Chemarea de pe urmă. De pe urmă. Voi, monștrilor, de-aceea v-am iubit pentru că știați ce înseamnă chemarea, pentru că niciodată nu ați fost împăcați cu voi înșivă. Și eu, cînd am fost eu vreodată împăcată? Cînd am fost eu vreodată de acord? Cînd erați singuri, complet singuri și nu vă gîndeaiți la nimic util, la nimic folositor, cînd lampa veghea încăperea apăsătoare luminiișul, umed și plin de fum era, cînd stăteați acolo

pierduți, pierduți pe totdeauna, scăpați din gînduri, atunci era vremea mea. Puteam să-mi fac apariția cu o privire provocatoare: Gîndește!

Fii! Exprimă-te!

Nu v-am înțeles niciodată, în timp ce voi vă știați înțeleși de fiecare al treilea om. Am spus: Nu te înțeleg, nu înțeleg, nu pot înțelege! A durat o perioadă lungă și minunată, cît timp nu ați fost înțeleși și voi înșivă nu ați înțeles de ce așa și pe dincolo, de ce sînt limitele și politica și ziarele și băncile și bursa și comerțul și așa mai departe.

Pentru că eu am înțeles cea mai rafinată politică, ideile voastre, aspirațiile, opiniile, pe toate le-am înțeles foarte bine și chiar ceva mai mult. Tocmai de aceea nu înțelegeam. Am înțeles atît de perfect conferințele, amenințările, argumentele, baricadările voastre, pînă cînd

nu le-am mai putut înțelege. Și tocmai asta v-a pus în mișcare, neînțelegerea acțiunilor voastre. Pentru că asta era ideea voastră cu adevărat marea de-a spre lume și eu am dat la iveală, cu ajutorul farmecelor, ideea voastră marea, de fapt o idee nepractică în care apar timpul și moartea, izbucnesc în flăcări, ard totul, ordinea învăluită de crimă, noaptea violată de somn. Femeile voastre bolnave de prezentul vostru, copiii voștri blestemați de viitor nu v-au învățat moartea, ci doar v-au făcut s-o înțelegeți cu încetul. Dar eu v-am învățat, cu o privire, cînd totul era perfect luminos și grozav - v-am spus: E moartea aici și a venit vremea. Și în același timp: Du-te moarte! și: Oprește-te timp! Asta v-am spus. Și tu ai vorbit, iubitule, cu o voce scăzută, complet sincer, salvat din toate și eliberat între timp, ți-ai adus înapoi spiritul trist, trist și mare, asemenea spiritului tuturor bărbaților și de un fel anume ce nu poate folosi la nimic. Pentru că nici eu nu pot folosi la nimic și nici voi nu vă știați sortiți a fi folositori, de aceea totul mergea bine între noi. Ne iubeam. Aveam un spirit asemănător.

AM CUNOSCU un bărbat care se numea Hans și era altfel decît toți ceilalți. Și am mai cunoscut unul care deasemenea era altfel decît toți ceilalți. Pe urmă unul care era cu totul altfel decît toți ceilalți și se numea Hans, îl iubeam. L-am înțeles în luminii și am plecat imediat fără nici o țintă, era în regiunea Dunării, el s-a dat cu mine în scrînciob, era în Pădurea Neagră, sub platani pe marile bulevarde, a bătut cu mine Pernod; îl iubeam. Stam pe peronul unei gări de nord și trenul pleca înainte de miezul nopții. Nu am fluturat batista, am făcut doar un semn cu mîna în aer, care însemna sfîrșitul. Sfîrșitul pentru care nu există sfîrșit. Niciodată nu s-a ajuns la sfîrșit. Poți să faci liniștit semnul acela. Nu este un semn trist, nu îndoliază gările și șoselele, oricum mai puțin decît fluturatul înșelător al batistei cu care atîtea iau sfîrșit. Du-te moarte și oprește-te timp. Să nu folosim nici o vrajă, nici lacrimi, nici strînger de mîini, nici jurăminte, rugăminți. Nimic din toate acestea. Porunca sună: Să te abandonezi, ochii să-ți ajungă ochilor, ca un verde să fie de-ajuns, ca lucrul cel mai ușor să fie de-ajuns. Așa să ascuți de lege și de nici un sentiment. Așa să ascuți de singurătate. Singurătatea în care nu mă urmează nimeni.

Mă înțelegi bine? Singurătatea ta n-am s-o împart niciodată, pentru că aici o am pe a mea care durează mai de mult și pentru mai multă vreme. Eu nu m-am născut să împart grijiile voastre. Aceste griji nu! Cum aș putea să le recunosc fără să-mi trădez legea? Cum aș putea să cred vreodată în importanța încurcăturilor voastre? Cum să vă cred, cîtă vreme vă cred cu adevărat, cred cu tărie că sînteți mai mult decît exteriorizările voastre slabe, vanitoase, acțiunile voastre scîrboase, bănuielele voastre imbecile. Totdeauna am crezut că voi sînteți mai mult, cavaleri, idoli, foarte apropiați de un suflet, demni de numele cel mai regesc. Cînd nu ți-a mai venit nici o idee pentru viața ta, atunci ai rostit adevărul, dar nici atunci. Atunci toate apele și-au depășit malurile, rîurile s-au înălțat, nuferii au înflorit cu miile și s-au înecat și marea era un suspin enorm, lovea și lovea și gonea și se rostogolea împotriva pămîntului încît buza lui tremura sub spuma albă.

Prezentare și traducere de
Nora Iuga

Rețetele spionului

◆ Markus Wolf, fost șef al serviciilor secrete din RDG, a publicat de curând la Editura Rotbuch din Hamburg o carte... de bucate: *Secretele bucătăriei rusești*. "Trăiesc acum într-o economie de piață - explică el în "European Magazine" - și chiar dacă mă consider comunist, trebuie să trăiesc din ceva, pensia mea fiind ridicolă". Între "beuf stroganoff" și diverse borșuri, cititorul se poate delecta cu anecdote povestite cu talent de spionul-bucătar.

Jocurile lui Eco

◆ La douăzeci de ani după *Cum se scrie o lucrare de licență*, Umberto Eco a adunat din nou într-un volum lucrările de seminar ale studenților săi: *Sărmanul Pinocchio - jocuri lingvistice ale studenților de la cursul de comunicare* (Editura Comix). Cartea cuprinde exerciții date de Eco studenților, de exemplu să rescrie povestea lui Pinocchio folosind numai cuvinte care încep cu litera p. "Cititorul se distrează, Eco s-a distrat, autorii lucrărilor - de asemenea", comentează "La Stampa", adăugând: "exercițiile sînt făcute de profesori, iar jocurile, pentru complicitate întru distracție. Eco este un profesor, dar exercițiile sale sînt făcute sub formă de jocuri". De fapt, experimentele acestea nu sînt deloc noi, dacă ne gîndim doar la Michel Butor, și mai înainte, la avangarda interbelică.

Bîrfele lui Gore Vidal

◆ La 70 de ani, Gore Vidal s-a decis să-și povestească primii 40 de ani de viață, cu toată sinceritatea. *Palimpsest: a Memoir*, apărută recent la Random House este, scrie "New York Times", o lungă succesiune de bîrfe, cîteodată amuzante, cel mai adesea crude, scrise evident din spirit de răzbunare. O calitate a cărții,

în ciuda răutății, este stilul alert al eseistului care a cunoscut cam toate celebritățile Americii, de 50 de ani încoace, de la Anaïs Nin (cu care a avut o legătură tumultuoasă), pînă la Jackie Kennedy și de la Christopher Isherwood, la Truman Capote, Charlton Heston și mulți alții. În imagine, Gore Vidal și Anaïs Nin în 1946.

Două bătrîne doamne

◆ Banda bunicelor a dat o nouă dublă lovitură: cele două bătrîne doamne ale romanului polițist, Mary Higgins Clark (sus) și P.D. James (jos) sînt prezente în librăriile franceze cu cîte un nou roman. Prima se apropie mai mult de Hitchcock, a doua de Agatha Christie, dar ambele știu cum să învâluie cu artă o crimă

în mister, cum să descrie cu grație orori și cum să se joace cu așteptările cititorilor. Citind în "Le Figaro Magazine" recenziile la *Ce simt trandafirii* (Albin Michel) și *Păcatul originar* (Fayard) am aflat și ce ascund inițialele P.D. din numele celei de a doua autoare: o cheamă Phyllis Dorothy. Mulți credeau că P.D. James e un bărbat.

Cine l-a omorât pe Poe?

A U TRECUT 146 de ani de la dispariția sa, și încă nu s-a stabilit cu exactitate cauza morții lui Edgar Allan Poe. Georges Walter, romanțier francez de origine ungară, a scris o biografie a lui Poe în care, în spiritul marelui scriitor, încearcă să elucideze misterul morții lui, avansînd ipoteza că a fost ucis. Care sînt faptele cunoscute? Pe 3 octombrie 1849, marele scriitor american zăcea în agonie pe o stradă din Baltimore. Avea 40 de ani și ajunsese în oraș chiar în aceea zi. Unui trecător i s-a făcut milă de el și l-a dus la spitalul Washington College, unde a murit trei zile mai tîrziu, asistat de un anume doctor Morton, care puse diagnosticul congestie cerebrală.

Contemporanii poetului au pus moartea lui prematură pe seama excesului de alcool și opium. Dar Georges Walter crede că a fost ucis. El spune că, în aceea zi de 4 octombrie, avea loc în statul Maryland alegeri pentru desemnarea unui reprezentant în Congres, și că în Baltimore, era pe atunci frecventă o metodă de fraudă electorală care consta în a căuta străini pe stradă, a-i droga și a-i duce să voteze în diverse secții electorale, unde comisiile erau cumpărate.

Îndopați cu alcool și droguri, acești votanți de ocazie erau apoi abandonați pe străzi iar cînd se trezeau nu-și mai aminteau nimic. Walter crede că Poe ar fi fost unul dintre acei străini ghinionști ce n-au putut rezista tentației băuturii gratuite, oferite din abundență.

Morton, medicul care i-a vegheat agonia, a declarat că ultimele cuvinte ale lui Poe au fost aproximativ acestea: "Ce i-aș cere eu acum unui prieten ar fi să-mi tragă un glonte în cap și să mă îngroape cît mai adînc în pămînt".

Un timp, cam două decenii după moarte, numele i-a fost însoțit de bîrfe și insulte lansate de mediocrii săi contemporani din mediile literare americane, care nu-l puteau ierta că-și bătușe joc de ei. Abia cînd Baudelaire și apoi Mallarmé i-au recunoscut geniul, America i-a răscumpărat memoria, transformîndu-l într-o glorie națională și aducîndu-i cuvenitele omagii. Pe mormîntul său a fost ridicat un monument funerar de marmură și granit, la care admiratori din toată lumea vin în pelerinaj, iar modesta casă din New York în care a locuit a devenit obiectiv turistic.

Diana Cofșinscki
(după revista "Cambio")

Eșec

◆ Insistînd atîta pe disperare și angoasă, literatura modernă n-a făcut decît să întîrziească insatisfacțiile și dorința unei lumi mai bune, ceea ce a produs, între altele, utopiile acestui secol - e de părere scriitorul ceh Ivan Klima. În noua sa culegere de nuvele, *Conversații îndrăgostite* (Ed. Hynek, Praga), ex-disidentul încearcă o literatură "pozitivă", în care aspirația spre armonie domină decepțiile vieții. Revista "Lidové Noviny" critică volumul, comparînd "patosul emfatic al acestei tentative nefericite cu idilele din realismul socialist".

Fowles

◆ John Fowles nu e foarte cunoscut în Franța, deși cărțile i se traduc acolo de două decenii. Lumea a văzut unele filme inspirate din operele lui - *Obsedatul* de William Wyler, *Logodnica locotenentului francez* și *Magicianul* de Karol Reisz, dar numele nu i l-a reținut. Acum, Editura Albin Michel a reeditat, după 18 ani, *Magicianul*, iar cu această ocazie presa a dat și date biografice despre atît de prețuitul, la noi, Fowles, căruia Editura Univers îi consacră o serie de autor, ajunsă la al șaselea

titlu. Scriitorul s-a născut în 1926, în mica burghezie engleză, a scăpat de război, coincidența făcînd ca să-și termine instrucția la Marina Regală chiar în ziua capitulării Germaniei, a studiat engleza la Universitatea din Poitiers, apoi a plecat ca profesor în Grecia, în insula Spetsai, într-un colegiu internațional de lux care se baza pe canoanele educației victoriene, atît de ipocrite. N-a suportat atmosfera și s-a întors în Anglia, dedicîndu-se carierei literare.

La Malbork

◆ Pentru a filma adaptarea sa după *Regele arinilor* de Michel Tournier, Volker Schlöndorff a ales drept decor un castel gotic din Malbork, fostă capitală a cavalerilor teutoni. Pe lîngă faptul că găzduiește filmarea, polonezii sînt și coproducători prin Lew Rywin și echipa sa care a participat și la *Lista lui Schindler*, cucerind mai multe oscăruri tehnice.

Contract

◆ Zubin Mehta a semnat un contract pentru o durată de cinci ani, începînd din septembrie 1998, ca director general muzical la Opera de Stat Bavareză din München.

Cunoscutul muzician va trebui să aibă o prezență de cinci luni la München și cel puțin 40 de spectacole pe stagione la pupitrul dirijoral al companiei.

Biblia de neon

◆ John Kennedy Toole (a cărui excepțională carte postumă, *Conjurația imbecililor*, a apărut anul acesta, în traducerea Lidiei Ionescu, și în românește, la Ed. Nemira) s-a sinucis la 26 martie 1969, la Biloxi (Mississippi) cu un furtun racordat la țeava de eșapament a mașinii sale. Avea 31 de ani. După 11 ani, romanul său obținea Premiul Pulitzer. La 16 ani, Toole mai scrisese un roman, *Biblia de neon*, pe care mama lui n-a vrut să-l publice, ca să nu împartă drepturile de autor cu un cumnat pe care nu-l putea suferi. Abia după moartea ei, în 1984, s-au

putut porni demersurile care au durat trei ani, și în 1987 *Biblia de neon* a văzut lumina tiparului. Regizorul britanic Terence Davies a regăsit în această carte temele lui predilecte - copilăria, timpul, excluderea, memoria, violența - și a turnat în SUA filmul *Biblia de neon*, cu Gena Rowlands, Diana Scarwid și Denis Leary. "Acest film - scrie "Le Monde" - face din Terence Davies unul dintre cineaștii contemporani cei mai originali și atașanți, filmul fiind extrem de elaborat și în același timp de o tulburătoare puritate".

Expansiune

◆ Editorul olandez Wolters Kluwer își continuă expansiunea. După ce, în luna iulie, a achiziționat Editura Colex Data din Spania, acum a cumpărat și două edituri austriece, Jugend und Volk A.G. - specializată în manuale școlare, și Jugend und Volk Edition Wien Dachs-Verlag - specializată în cărți pentru copii și tineret. Aceste două noi achiziții au o cifră de afaceri însumată de 136,5 milioane de șilingi.

un radio actual

în fiecare zi, de luni până vineri,
puteți audia la Radio Total, între orele 22.00-24.00

637.37.90; 637.56.45

Luni: Război și pace	◆ Mihai Tatulici
Mărti: Câinele de pază	◆ Cornel Nistorescu
Miercuri: Punct și virgulă	◆ Carmen Bendovski
Joi: Fiți întreprinzători	◆ Teme economice
Vineri: Taxiul de noapte	◆ N.C. Munteanu

Revista revistelor

Timeo Danaos...

Noul săptămânal **PRIVIREA**, cu numărul-pilot 0, te face să nu-ți crezi ochilor: e cea mai elegantă, mai occidentală revistă de pe piața pestriță a presei românești. Modelele declarate - "Newsweek" și "Express"-sînt reușit imitate, de la calitatea hîrtiei și a tiparului color, la tip de machetare și concepție: materiale nu prea lungi, aerisite cu subtitluri și foarte semnate. Revista e editată de Fundația E.L.I.T.A. (Europa prin Libertate, Inteligență, Toleranță și Acțiune), care are drept scop - ne explică președintele ei, Mihai

Tatulici - "promovarea valorilor naționale, ale libertății și democrației", precum și refacerea elitelor culturale, artistice, științifice, politice, economice ale societății românești și încurajarea prezenței lor active pe plan internațional. Mijlocul de exprimare publică al Fundației ce cuprinde deocamdată "un mic corp de intelectuali, zia-riști și oameni de afaceri" (oare în ce categorie se pune pe sine dl. Tatulici?) este această revistă ochioasă și scumpă, accesibilă doar prin abonament anual (550.000 lei!) și "adresată unui număr limitat de persoane". Cine sînt acestea? "Ei sînt profesioniștii, conducătorii, bancherii, întreprinzătorii, creatorii de instituții, sisteme sau reguli (!? n.n.), politicienii, ziariștii, artiștii, juriștii și lista ar putea continua. Toți acești oameni gestionează părți din puterea unei țări. Lor ne adresăm". Conform băncii de date computerizate a revistei, virtualii abonați sînt cam 125.000. Ar fi interesant de știut cîți "artiști" se află pe lista aceasta a oamenilor bogați, cărora directorul editor Eugen Uricaru li se adresează direct, explicîndu-le că publicația "n-are nici un fel de contract politic, avînd în schimb o convingere - aceea a necesității afirmării identității românești în contextul european modern. Dorim să luminăm, cît vom reuși, drumul către locul nostru, cuvenit, în sistemul politic, economic, militar euro-atlantic, dorim să se creeze în țara noastră un stat de drept și o adevărată economie de piață". ♦ Pe lîngă Tatulici și Uricaru, colectivul de redacție cuprinde aproape 80 de persoane, între care impresionant e grupul de editori seniori: Daniel Dăianu, Andrei Marga, Cornel Nistorescu, H.-R. Patapievici, Dan Pavel, Vasile Pilat, Eugen Preda, Ulm Spineanu, George Stanca, Iolanda Stăniloiu, Ilie Șerbănescu, Pavel Șușară, Stelian Tănase, Alin Teodorescu, Bogdan Teodorescu, Laurențiu Ulici, Anca Voican, Adrian Vasilescu, Varujan Vosganian - majoritatea prezenți cu articole substanțiale și bine scrise (în nota lor obișnuită, fără să facă însă gaură în cer) în acest număr pilot. ♦ Între altele nume cunoscute, ne-a atras atenția un autor mis-

terios, Detlev Mach, care tratează un subiect pe cale de răcire, Cartea albă a Securității, încălzindu-l în chip neașteptat. Cum echipa Tatulici-Uricaru și-a ales drept colaboratori numai specialiști de prima mîndă din varii domenii, e de bănuț că și sub această semnătură se ascunde un profesionist din interiorul sistemului de manipulare a opiniei publice. Scenariul pe care ni-l înfățișează el, coerent și credibil, este că publicarea Cărții albe face parte dintr-un amplu proiect de soluționare a crizei de încredere față de Putere, gîndit și pus în fapt pas cu pas încă din 1992, prin operații de intoxicare și "întoarcere" a factorilor deranjați, operații prin care aceștia fie își pierd credibilitatea, fie devin, prin machavelice detournări, elemente de sprijin al Puterii de ei contestate. "Factorii" ăștia (ah, limbajul securistic) au fost identificați în câteva grupuri intelectuale ale Opoziției, polarizate în jurul unor personalități culturale sau "structurate în cadrul unor organizații profesionale ca Uniunea Scriitorilor sau A.Z.R.", cu mare capacitate de influență asupra opiniei publice și credibilitate externă. După identificare, s-a trecut la strategia de neutralizare sau chiar manipulare propriu-zisă, ce trebuia realizată cu extremă delicatețe (de presiuni, șantaj direct și alte "mijloace aflate la îndemîna Puterii", zice specialistul, nu putea fi vorba, ele riscînd să devină, în astfel de medii, contraproductive). Proiectul s-a înfăptuit cu răbdare astfel: (rezum din lipsă de spațiu): s-au identificat înfișii indivizii care să reprezinte adversarul adversarilor ("factorii deranjați"), persoane ce au fost sprijinite să devină cu adevărat un grup - C.V.Tudor, Gh. Funar, Ilie Neacșu și ceilalți. Asta a creat o reacție spontană și colectivă de respingere a opțiunilor extreme, totalitare și pro-rusești. Etapa a doua: o apropiere discretă a Puterii de "factorii" deveniți și ei grup (grupul e mai ușor de manipulat) ce se opuneau extremismului și crearea impresiei că Puterea e silită la alianțe compromițătoare din rațiuni de echilibru parlamentar, dar în realitate părerile ei coincid din acest punct de vedere cu ale opoziționarilor, al căror discurs politic e preluat, fiind transformați astfel din adversari periculoși în aliați naturali. Rezultatele au fost, - o spune specialistul - mai presus de așteptări: C.V.Tudor, la rîndul lui manipulat eficient, a devenit inamicul public nr. 1 în locul lui Iliescu și dezavuarea lui de către Putere a fost aplaudată de grupul intelectual din Opoziție care a devenit dependent de fostul inamic ireductibil, susținîndu-l chiar în unele măsuri ce încălcau jocul democratic, precum nesocotirea legii ce se referă la accesul în arhivele Securității. "Pe acest fundal al dublului joc, apare *Cartea Albă*, "cea mai reușită operațiune internă a Serviciului de dezinformare român". Cităm: "În euforia certificării publice a «cazilor politice», intelectualii Opoziției au uitat că el vine exact de la cel mai mare adversar al lor. Probabil, după ameteala dublei victorii: grupul extremist trimis la zid, iar grupul intelectual aplaudat în agora -, rațiunea va ajuta la descifrarea amenințărilor conținute de generoasa ofertă și anume - notele informative există, notele informative pot fi publicate selectiv, notele informative pot fi inventate sau falsificate. Credibilitatea acestor note este deja garantată de satisfacția sau indignarea cu care au fost receptate. [...] Practic, în acest moment nu mai există nici o forță politică în România care să nu poată fi șantajată". ♦ După ce citești aceste lămuriri asupra modului cum am fost (sîntem) manipulați, nu te poți împiedica să nu te gîndești, conform sofismului, că specialistul de elită în intoxicare își face,

LA MICROSCOP

Spiritualiștii de la Herculane

MI-AU CĂZUT ochii pe o comunicare destinată Congresului Spiritualității Române de la Herculane. Ea aparține unui domn Hercul Roman care locuiește în Germania. Dacă autorul acestei comunicări și-ar fi susținut ideile în țara care-l găzduiește, cu siguranță că ar fi provocat tărăboi. Probabil însă că acolo, d-sa își ține și gura și condeii ferecate. Impresia sa, că ceea ce nu se poate afirma în Germania decît prin locuri dobnice se poate rosti apăsător în România e comună și altor așa-zîși ambasadori ai românismului în țările unde i-a dus soarta sau misiunea. Dl Roman (Viorel) apreciază că în răs-timpul dintre 1990 și anul în curs, democrația autohtonă a evoluat de la soluția tehnocrată de inspiratie "evrească", la aceea "creștină", actuală. N-aș fi comentat comunicarea dlui Roman dacă, în '90, d-sa nu ar fi expediat pe adresa *României literare* un studiu bizar în care făcea elogiul Securității ca instituție păstrătoare a valorilor naționale ale românilor. Închipuindu-și probabil că domiciliul în Germania îi dă automat un spor de obiectivitate față de ceea ce s-a petrecut în țară, dl Roman voia să ne convingă de patriotismul Securității. Textul său, dacă îmi amintesc bine, venea înainte de reapariția în publicistică a echipei *Barbu și Comp.* N-am probe să afirm că dl Roman e unul dintre românii emigrați în misiune. Nu pot să nu observ însă că mesajul său către Congresul de la Herculane seamănă pînă la identificare cu articolele de direcție din *România mare* și din *Europa*. Despre *România mare* șeful Serviciului de Paz și Protocol din România a afirmat de corînd că adăpostește fosti securiști moștrui, turnători și alte persoane atașate vechiului regim. Asta n-a spus-o vreun gazetar dornic să-l pună cu botul pe labe pe CVTudor, ci o persoană din aparatul de stat. Poate că dl Viorel Roman de la distanță la care se găsește de România își închipuie

că ideile sale sînt pentru cei din țară niște trufandale. Din cîte știu însă, d-sa a publicat din cînd în cînd în revista lui CVTudor, ba chiar l-a și ajutat pe acesta din urmă să stabilească anumite contacte în Germania. Analiza dlui Roman despre situația politică din România expediată pe adresa Congresului Spiritualității de la Herculane mă pune pe gînduri din două motive. Cel dintîi e că acest gen de comunicare e menit să discrediteze prin xenofobie manifestă statul care patronează un asemenea congres. Fiindcă sus-zisul Congres e finanțat cu bani de la guvern. Al doilea e că unul dintre cei care au rol de dirijori ai congresului cu pricina, Adrian Păunescu, și-a făcut publică din nou amicitia față de CVTudor, chiar dacă amicul său politic îl face acum de doi bani pe aliatul și obiectul admirației lui Adrian Păunescu, președintele llescu.

Fundația Culturală Română care își propunese să refacă relații normale între românii din diaspora și România pur și simplu a fost acuzată de făcătorii Congresului de la Herculane că face jocul românilor din străinătate care vor să pună regimul pe butuci.

Ceea ce bag de seamă eu, ca român din țară, e că acest congres al reumatismelor vrea să pună pe butuci actualul regim, chiar dinăuntru. Căci spiritualiștii din țară care s-au perindat pe la congres sînt, în cea mai mare parte, adepții izolării noastre de Occident. Toți supărații pe NATO s-au adunat la Herculane, pe banii guvernului. Toți naționaliștii de strînsură care își închipuie că dacă îl susțin pe Ilie Ilaşcu se spală de mizeria lor zilnică s-au strîns la Herculane, nădăjduind că vor fi luați în serios.

Congresul de la Herculane, avînd cenaclul lui Păunescu pe post de vi-vandieră, transformă spiritualitatea românească în coterie politică de tip PRM și PSM.

Cristian Teodorescu

prin chiar demonstrația sa, cu ajutorul lui Mihai Tatulici și la adăpostul zidului de nume creditabile, datoria de serviciu, prevăzută într-un scenariu răbduriu, subtil și cu bătaie lungă... În ce direcție, vom vedea.

Chiote de satisfacție

Nu înțelegem de ce alegerea lui Alexander Kwasniewski ca președinte al Poloniei a gîdilat plăcut astede de stînga din țara noastră. Zilele astea, în toată presa au răsunat chiotele satisfăcute ale socialiștilor autohtoni. Totuși între, să zicem, Ilie Verdet și noul președinte al Poloniei diferența e atât de mare, încît, la o adică, mai marele PSM-ului de la noi ar avea motive de nemulțumire pentru această alegere. Noul președinte al Poloniei în nici un caz nu și-ar fi găsit locul într-un partid ca PSM-ul autohton. Mesajul cu care Kwasniewski s-a adresat polonezilor n-a fost unul nostalgic, ci îndreptat spre viitor. Se pare că el i-a cucerit pe polonezii care l-au votat cu țînta sa occidentală, cu promisiunea că va continua reformele și nu în ultimul rînd că îi va duce în NATO. Agențiile de presă occidentale îl prezintă pe Kwasniewski drept un exponent al fostei nomenclaturi comuniste care a intrat în afaceri. Polonezii n-au fost neplăcut impresionați nici măcar de faptul că soția lui Kwasniewski e băgată în afaceri pe care actualul președinte a uitat să declare. Dezvăluirea acestei chestiuni, în presă, n-a avut efect nici chiar în cel de-al doilea tur al alegerilor din Polonia. Oricum, pentru o țară care a încetat să mai existe dintr-o dată ca un regim comunist și unul național socialist au căzut la pace în anii '40 și au împărțit-o frățeste, polonezii nu par azi

prea marcați de propria lor istorie, de vreme ce l-au ales pe un fost reprezentant al regimului comunist de la ei din țară. Spunem asta pentru a reaminti gazetarilor polonezi că în urmă cu cinci ani afirmam despre electoratul român că e neevoluat, fiindcă a votat cu comuniștii. Alegerile din Polonia au dovedit că socotelile electoratului din această țară în care Occidentul a pompat fonduri pînă a obosit nu țin de etica politică ci de calcule mai mărute. Calculele mici ale polonezilor, care n-au ținut cont nici măcar de implicarea bisericii la alegerile lor prezidențiale, sînt o dovadă că e o prostie să acuzi de neevoluare alegătorul. Evoluaii polonezi din urmă cu cinci ani, cînd l-au votat pe Walesa, au involuat alegîndu-l pe Kwasniewski? Mass media occidentală s-a grăbit să considere alegătorul român după alegerile din '92 drept prizonier al comunismului. Potrivit acestei logici elementare, polonezii l-au votat pe Walesa avînd lanțul comunistului la picior. Ca probă că atunci cînd au ajuns la capătul lanțului l-au votat pe fostul comunist Kwasniewski. Observațiile electorale la nivel de țări probează că în jurul nostru electoratul a votat cu reforma pornind de la un nivel de viață superior aceluia din România. Cînd nivelul de viață din țările înconjurătoare a scăzut, votul alegătorilor s-a întors la comuniști, începînd chiar cu Ungaria, țară prezentată la un moment dat drept model al reformelor spre dreapta din fostul bloc socialist. Așa că să fim serioși - nu există națiuni care fac reforme politice din vocație și națiuni care dorm politic. Nu există decît împrejurări politice și politicieni, cu toate misterele electorale care decurg de aici.

Cronicar

România
literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69; 659.35.42.
(foto). Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9.30-13.
Abonamente: 3 luni - 6.500 lei; 6 luni - 13.000 lei; 1 an - 26.000 lei; ISSN 1220-6318

Tipar: **grupul drago print**
TIPOGRAFIA FED, Calea Rahovei 147,
sector 5 - București; tel: 335.93.18; fax: 311.33.75

16 pag.- 500 lei